دایکم لە بواری مەینەتەکاندا
وەک پۆڵا وا بوو!
(تێپەڕ بوونی 10 ساڵ لە مەرگی دایکم)

دایە بەهیە سالی 1993 لە سوئید

نووسيني: مەلەکەي مستەفا سوڵتاني بەهاري   (1384)

دایە بەهیە لە سالي 1306 هەتاوی واتە (1927 زایینی) لە ئاوایی "رەشەديي" ناوچەی مەریوان لە دایک بووە. دەورانی منداڵی لە "رەشەدێ" تێپەر دەکا بەڵام بە هۆی بارودۆخي ئەو سەردەمە و وەزعی کومەڵایەتی ونەبوونی مەدرەسە نەیتوانیوە بخوێنێ. سەردەمی منداڵی دایکم هاوکات دەبێ لە گەڵ دەورانی خەفەقان و دیکتاتوری رەزا شا کە بۆ داسەپاندنی دەسەڵاتی رەشی خۆی زەبر و زەنگ دەخاتە سەر ژیان و گوزرانی خەڵک و بۆ دامەزراندنی بنەمای دیکتاتوریەتی خۆی مافی مرۆڤ پێشێل دەکا و ژیان لە خەڵک تاڵ دەکا تا ذادێەك کە زمان و جەل وبەرگی کوردی قەدەغە دەکات و دەست دەکا بە گرتن و زیندانی کردني ئاغاوات لەهەموو کوردستان . باوکی دایکم (شیخ ئەحمەد کونەپۆشی) ژیاني لە ئێران بە جێ دێڵێ و پەنا دەباتە بەشێکیتر لە کوردستان (عێراق) و بە ماڵ و خێزانەوە دەذواتە ئاوایي نزارە لە نزیکزز ێنجوێن و لە وي نیشتەجێ دەبن.

بار و دۆخی کومەڵایەتی و سیاسی عێراق، بە نیسبەت ئێران جیاوازییەکی، یەکجار زۆری هەبووە .خەڵکی کوردستانی عێراق دوای شورشەکانی شیخ مەحمود لە هەلومەرجێکی تردا دەژیان،

تامی دیموکراسی و ئازادیان چێشتبوو، زمان و جەل و بەرگی کوردی ئازاد بوو، گوضار و رۆژنامە بە زمانی کوردی چاپ دەکرا ، فەزا و جەوی سیاسی و کومەڵایەتی ئەوێ لە ئاستیکی بەرزدا بوو.
ئەم هەل و مەرجە لە سەر هەموو کەس و لە ئاستی جۆراوجۆردا، تەئسیری باشی دانابوو.
دایکم کە دەورانی نەوجوانی لەم فەزایەدا بەسەر دەباو شەخسیەتی قەوارە و شکڵ دەگریت و هەلێکی بۆ دەرەخسی ماویەک ئەگەر چي کورت دەرواتە مەکتەب و هەر وەها تێگەیشتويي و دەرکی شەخسي خۆی ئەو مەجالە پێکدێنێت کە زۆر زوو خۆي نیشآن بدات. باس دەکەن ماموستا قانع کە هەم خزمی باپیرم بووە و هەم لە گەڵی دا زۆر نێوانی خوش بووە هەموو جاری پارچە شیعرێکی بردوە و بانگی کردوە بەهیە گێان ئەم شیعرەم بو تۆ هێناوە. وەرە گویی لێ ذاگرە. ماموستا قانع تەنیا یەك جار خوێندوویەتەوە و دایکم خێرا لە بەری کردوە. دەڵێن زۆر جار باوکی ئاواتی خواستوە (خوزگە ئەم کچەم کوذ بوایە !). دایە بەهیە لە قەدەر تەمەنی لە هاومالەکان و هاوتەمەنەکانی خۆی زۆر تێگەیشتوتر بووە. ئینسانێکی تیژ و وریا بووە. لە ناو مال و خێزانەکەیاندا و لە کاتێکدا دەرکەوتە و ئاوارە بوون و گیر و گرفتی دوو بەرکێ بووە، ئەو زۆر بە ژیری و عاقڵانە و ئینسانی لە گەڵ ئەو گیروگرفتانەدا هەڵسوکەوتی کردوە. هەر ئەوە بووە بە هۆی کە ئەو، ببێ بە مشاور و ذاوێژکاری بنەمالەکەی لە رۆژە تاڵ و دژوارەکاندا و هەموو کاتێک دایک و باوکی، یاني خاتون شەمسە و شێخ ئەحمەد پرس و ذایان پێکردوە.
شەڕی دووهەمی جیهانی تەواو دەبێ و ئینگلیزییەکان و ذەزاشا لە ئێران دەردەکەن و کوذەکەی دەکەنە شا .دیکتاتۆری و زوڵم و زۆر بۆ ماوەیەک کەم دەبێتەوە و خەڵک هەناسەیەک دەکێشن و بنە ماڵەی شیخ ئەحمەد بۆ مەریوان وئاوايي "ذەشەدێ" دەگەذێنەوە.

ژياني نوێ لە هەورامان

دایکم لە ساڵی 1325 لە گەڵ باوکم (حەمە رەشید بەگي موستەفا سوڵتانی) ژیانی هاوبەش دەس پێدەکەن ودایکم بەرەو "ئاڵمانە" دێت. ژیانی نۆی و هاتن بۆ "ئاڵمانە" لە ذاستیدا بۆ دایە بەهیە نامۆ و بێگانە بوو. چونکو پێکەوە ژیان لە گەڵ هەوێ دا و مەسەلەی هەوێ ساری زۆر سەخت بوو. بیزاری و یەک نەدوواندن و دوو بەرەکی منداڵ و گیروگرفتەکانی ژیانی دێهاتیش...
سەرباری ئەمانە بوو. ئیش و کاری ناو ماڵ، زۆربەی لە ئەستۆی دایکم بووە. لەم بابەتەوە رەنجی لە ذادەبەدەری کێشاوە. ماڵێکی ئاوەها پڕ خێزان و میواندار، رێکخستن و خزمەتی ئەو هەمووە خێزان و میوانە هەر لە ئەو دەوەشایەوە. لە زۆر بابەتەوە لە ذێکخستن و ذێنوینی و ذاپەراندنی کارەکان و ئەرکەکانی تری بنەماڵەکەدا خاوەن نەزەربوو و بە شێوەی باش هەڵیدەسوذاند.
کردەوە و رەفتاری دایکم بەرانبەر بە دەور و بەری و زەحمەتکێشانی ئاڵمانە، و ئەو کەسانەی کە لە ماڵەوە کاریان دەکرد زۆر تایبەتی بوو. هەڵسوکەوت و کردەوەی ئێنسانی ئەو لە گەڵ هەمووان و حورمەت گرتن لە کەسایەتی ئینسانەکان بە بێ فەرق و جێاوازی و هەڵاواردن بە تایبەت لەو دەورانەدا و لەو فەرهەنگ و داب‌ونەریتەدا، جێگا و مەقامێکی تایبەتی بە دایە بەهیە دابوو. بە جورێک کە ئەگەر رۆژێك نەخۆش بوایەت یا لە ماڵەوە نەبوایەت جێی خاڵی ئەو زۆر دیار بوو و هەموو کەس هەستی دەکرد کە شتێکی لە دەس داوە. یانی لە راستیدا ژیان لەو ماڵە دا رەوتی ئاسایی خۆی لە دەس دەدا و هەموو نارەحەت دەبوون.
بەرهەمی ژیانی دایکم لەو ئیزدواجە دا 10 منداڵ بوو. بەناوەکانی کاک فوئاد، کاک حەسین، دادە فایزە، کاک ئەمین، کاک ماجید، خۆم (مەلەکە)، ئەمجەد، ذەزا، حیشمەت و کاوە. کاوە تەنیا 6 مانگ ژیا و هەر بە منداڵی فەوتی کرد.

سالی 1349 له ئه‌ڵمانه له ڕاسته‌وه کاک ڕه‌شاد، دایه به‌هیه کاک فوئاد، داده فایزه

منداڵه‌کانیتر هه‌مویان له وه‌ختی خویدا مه‌دره‌سه‌یان ده‌سپێکردوه. دایکم هانده‌ر ویارمه‌تی ده‌ریان بۆ ده‌رس خوێندن بوو. تا ذاده‌یه‌ک شه‌وانه له‌گه‌ڵیان داده‌نیشت تا ته‌کلیفه‌کانیان بنووسن و هه‌تا جاری وابوو خۆی له نووسینی ته‌کلیفه‌کانیان دا ، یارمه‌تي ده‌دان. سه‌یر ئه‌وه بوو، خۆیشی له گه‌ڵ منداڵه‌کاندا ده‌رسی ده‌خۆیند و زۆر زۆر عه‌لاقه‌مند بوو به‌وه که سوادی زیاتری بیێت.
هه‌میشه کتێبی سه‌رتایي تایبه‌تی به خۆی بوو. دیته بیرم نیشانی ده‌داین نامه چۆن بنووسین و ئه‌گه‌ر نامه‌که بۆ که‌سی له خۆمان گه‌وره‌تر یا چکوله‌تر بوو، چۆنی بنووسین. شه‌وانه دوای ده‌رس و ده‌ور، کۆذی ماڵی ئێمه به شیعره خۆشه‌کانی شاعیری پایه به‌رزی کورده‌واری ماموستا قانع که دایه به‌هیه بۆی ده‌خویندینه‌وه گه‌رم و گۆذ ده‌بوو. داێکم زۆر شیعر، حه‌کایه‌ت و په‌ندی پێشینیانی به زمانێکی پاراو بۆ باس ده‌کردین. بۆ ئێمه زۆر باسی ده‌ورانی ذابردوو به‌تایبه‌ت کاتێک که له عێراق بوون ده‌گێراوه. به حه‌دێک خۆش ئه‌و شیعرانه‌ي ده‌خوێنده‌وه و به حه‌دێک له باس کردنی ئه‌و شتانه‌دا شارزا بوو هه‌ر به‌راستی هه‌موو ئازای ئه‌ندامی ئێمه ده‌بووه گوێ و هه‌زاران خه‌ون و خه‌یاڵی خۆش له مێشکی ئێمه‌دا نه‌خشی ده‌به‌ست و فانتاسی و دونێایه‌کی خۆشی پێ ده‌به‌خشین. (ئێسته‌ش ئاره‌زو ده‌که‌م خۆزگه ده‌متوانی چه‌رخی چه‌پ گه‌ردی مێژووم ده‌گه‌ذانده‌وه ئه‌و سه‌رده‌مه، تا دایکم دانیشێ و باسمان بۆ بکا و بۆ ئێمه شیعره ناسک وخوشه‌کانی بخوینیته‌وه)

ده‌ور و ته‌ئسیرداناني دایکم له سه‌ر منداڵه‌کان

کرده‌وه و ره‌فتاری دایکم ته‌ئسیری تایبه‌ت و باشی کرده سه‌ر که‌سایه‌تی و فیکر و بیرو باوری منداڵه‌کان و ئه‌ویش یه‌کێك له هۆیه‌کان بوو که به راستی منداڵه‌کانیش له ذوانگایه‌کی تره‌وه چاو له دونیا که‌ن و هه‌ر له سه‌ره‌تای جوانیه‌وه هه‌ستیان به فه‌رق و جێاوازیه کانی ناو کومه‌ڵگا کرد. هه‌ستیان به زۆڵم و زۆر و بێ عه‌داڵه‌تیه‌کان کرد، که رۆژانه له ژیانی هه‌ژاران و بێ به‌شاندا روو ده‌دات. بوو به هۆی ئه‌وه فه‌رق و جوداپي به‌ین زاڵمان و زۆرداران له‌گه‌ڵ زۆرلێکراوان و هه‌ژاران باش بناسن. ئه‌و هه‌ست و ئه‌حساسه بڵێسه‌ی ئاگری نه‌سره‌وتن و هه‌وڵدان بۆ گۆرینی ئه‌و وه‌زعه و بونیاد نانی دونێایه‌ک که هه‌موو ئازاد و سه‌ربه‌ست تێیدا بژین و چي که فه‌قیر و هه‌ژار نه‌چه‌وسێنه‌وه، بوو به خولێای مێشکی ئه‌وان به‌تایبه‌ت کاک فوئاد.
به‌ڵام ده‌توانم بڵێم هه‌ر له‌و کاته‌وه نه دایک تاسه‌ی خۆشه‌ویستی له منداڵ شکا و نه منداڵ له دایک. چونکه ده‌بوو منداڵه‌کان دوای ته‌واو کردنی پۆلی چوارم بۆ ده‌رس خوێندن بذونه سنه و

لەوێ دەرسیان بخوێندایە. ئەوە کە منداڵەکان دوور دەکەوتنەوە بۆ دایکم زۆر سەخت و گران بوو. لە لایەک دەرس خۆێندن پێویست و زەروری بوو بەڵام بە داخەوە لە جێگاو شوێنی ژیانیان ئەو ئیمکانە نەبوو ، لە لایەکی ترەوە منداڵی کەم تەمەن بێ دایک و باوک لە غەریبیدا، هەموو سات و کاتێ نیگەران و بە خەم و پەژارەوە بوون کە داخوا نەخۆش نەبن، سەرمایان نەبێ و برسێەتی نەکێشن، کوورەکەیان سارد نەبێتەوە، چراکەیان گوڵ نەکێشێ، لەمەدرەسە جێ نەمینن، کەس ئەزئەتیان نەکا و هەزاران ئەگەر و مەگەری تر، کە داییم لە مێشکی دایە بەهیەدا دەهاتو دەچوو.

دوو مانگ پێش دەسپێکردنی مەدرەسە دایە لە بیری بەدێ کردنی منداڵاندا بوو. چییان بۆ دروس بکا و چیآن بۆ پێچێتەوە کە کاري منداڵەکان ئاسان کاتەوە، تاکوو ئەوان زەحمەتی کەمتر بکێشن. هاوکات لە گەڵ ئەو کارانەدا بە شیعري خۆش و ناسك غەریبی و دووری منداڵەکاني دەلاواندەوە. دایکم هەموو شتێکی بۆ ئامادە دەکردن، لە پاک و خاوێن کردنەوەی نوێن‌وبان و جەل‌وبەرگەوە تا ئامادە کردنی هەموو جۆرە خوراک و پێداویستێکانی پاك وخاوێن کردنەوە و دانەویڵە و... منداڵیش هەموو نارەحەت بوون. بەڵام بە رووی خویان نەدەهینا و رۆژەکانی ئاخر بە گۆرانی وتن و هەڵپەرکێ دەیانکردە بەزم و شادی.
لە تەواوی ئەو ماوەیەدا کە منداڵەکان لەم شار و ئەو شار پەرەوازەی دەرس خۆێندن بوون رافعی دایە بەهیە بۆ لاي ئەوان بە ذێوە بوو . هەر کامەیان دەیان بیرەوەری و خاترەی خۆشی ئەو کاتانەیان هەیە کە کەس دەهات بوو لایان و بوو هەر کامەیان شتی تایبەت بە خۆی پێ بوو.

دایکم و شێوەکاني یارمەتي منداڵەکاني

کاتێک منداڵي ئەوەلي دایە بەهیە، یاني کاک فوئاد تێکەڵمەسائیلی سیاسی دەبێت و عەلاقەمند دەبێ وهەوڵ دەدات ئاشنایی زۆرتر لە دونیاي دەوروبەري پەیدا بکات ، پەسا پەسا دەپرسێ و دەخۆێنێتەوە کونجکاوی دەکات، پێی خۆش دەبێت کتێبەکانی کەسانێک وەکوو" پیرە مێرد" و "ماموستا قانع" و... بخۆێنێتەوە. لەو کاتەدا ئەو کتێبانە لە ئێران قاچاخ بوون. دایکم کەسی تایبەت بۆ کوردستانی (عێراق) بەذێ دەکات تا کتێبەکان بۆ کاک فوئاد بێنن. لەوە بە دوا کە مەسائیلی سیاسی و شۆڕش و دیفاع لە کرێکاران و هەژاران بوو بە بەشێك لە ژیانی منداڵەکان و لە سەر ماف و بەرژەوندی ئەوانەوە هەموو شت دیتن، ئەو ە وێردی زماني منداڵەکان بوو. دایە بەهیە ذازدار و پاڵ پشتی ئەوان بوو. ئەو کات تەنیآ دایک نەبوو بەڵکوو وەک هاوڕێیەك یارمەتیدەر بوو. تەواوی شتە نهێنیەکان وەک کتێب و نوسراوەکان، هەموو ئەو دەیشاردنەوە. (ئەوکات تەقریبەن تەواوی نوسراوەکان دەس نووس بوو و شتی چاپ کراو، یان نەبوو یان زۆر کەم بوو) زۆر جار ئەێوت فوئاد گیان نازانم بۆ چي من زۆر لەو دەفتەرە خەت ورد وردانە دەترسێم.
کاتێک ساڵي 1349 کاک حەسین لە لایەن ساواکەوە دستگیر کرا و بەکرێگیراوانی ساواک وەک "دوستدار" و دوو هاوکاری تری هاتن و رەژانە ناو ماڵ و هەموو شتێکیان پێکدا دا و تەواوی کەل و پەلی ئەو ماڵەیان ژیر و روو کرد بۆ ئەوەی بەڵگە و مەدارک لە کاک حەسین گیر بێنن، دایکم خێرا بە ژیری و لێزانی خۆی ئەو شتانەی کە نەدەبوا ساواک بیبینێ خستە ناو گۆزەی ئاو و گوزەکەی دا بە کچێک بەو عینوانە دەروات بۆ کانی ئاو دێنی. بەو شێوەیە نووسراوەکاني لە بەر چاو مەئموورەکانی ساواک، دوور کردەوە و شاردەوە. ئەوە زۆر بە قازانجی کاک حەسین تەواوبوو چون ساواک بەڵگە و مەدرەکی لێ نە گرت.
لە ساڵی 1353 کاک فوئاد لە لایەن ساواکەوە لە شاری سنە دستگیر کرا و دەوریکی تر لە خەم و پەژارە و مەینەت داوێنگیری دایکم بوو. ئەو دایکە ژیانی لێ تاڵ ببوو وماوەیەکی زۆر لە گەڵ باوکم، لە تاران ئەم ئیدارە و ئەو ئیداریان کرد. تا زانیان کاک فوئاد لە کام زیندان دایە. کاتێک کاک فوئاد بە 4 ساڵ زندان حوکم کرا و ساڵانی ئەوەڵ لە زیندانی "قەسر" لە تاران بوو، دایکم داییم بۆ چاوپێکەوتن و دیداري کاك فوئاد لە هاتوو و چۆدا بوو. بە تایبەت دوای ذێگایەکی دوور و درێژ لە مەریوانەوە بۆ تاران و ماندوو بوونێکی زۆر و 10دقیقە چاوپێکەوتن و سەر باری ئەوانە ئەو کات، تەنیا نەورۆزان دیداري خۆشک و برا دەدرا. ئەوەی کە، کاک فوئاد چاوپێکەوتن و دیداري ببێ، بێ تاقەت نەبێت و ئێحتیاجی بە شتێک نەبێت ئەوندەی تر دایە بەهیە ی هان دەدا ، کە زوو زوو بۆ چاوپێکەوتنی بذوات. دایکم بیرەوەري زۆری لەو دەورانە بوو. کە دەچووە چاوپێکەوتنی کاک فوئاد،

باسی دەکرد ئەو سەردەمە تاڵ تاڵ قژەکانی سپی ببوون. ژنێکی پاسەوان کە تەفتیشی لەشي دەکات قژی دایە بەهیە کە ئاوا لوول و رەش و سپی بووە پێ جوان دەبێت و لێ پرسیوە چۆن ئەو قژەت ئاوا لول رەش و سپی دەروس کردوە و لە کوی؟ ئەویش وڵام و جوابی داوەتەوە: "زیندانی قەسر قژی منی وا دروس کردوە".
یا خانەوادەکان حەقیان نەبوو، بۆ زیندانییەکان لە دەرەوی زیندان شت بکذن، و دەبووا لە فروشگای ناو زیندان شتیان بکڕیبا، دەیکوت کاتێک داوای شتی زۆرم دەکرد فرۆشیارهکە هاواری لێ بەرز دەبۆوە کە ئەوە زۆرە. دایە بەهیە پێی ئەڵی: "پێمخۆشە هەموو شتێکی بۆ بکذم. بۆ تۆ زەحمەتێکی نیە تا تۆ خۆت نارەحەت کەێت.
ساڵی ئاخر کاک فوئاد، داواي کرد کە بێخەنە زینداني سنە، و دوژمن زیندانەکەي گۆذي و هاتەوە سنە. هات و چوو کردن بۆ دایە بەهیە ئاسانتر ونزیکتر بۆوە. دوای ماوەیەک زندانیە سیاسییهکانی شاری سنە بە ئێعتراز بە وەزعی نالەباری زیندان مانێان گرت و خواردنیان نەخوارد، تا بە دی هاتنی داخوازەکانیان، ئەو مانگرتنە 24 رۆژی خایاند. حاڵ و وەزعی زندانییەکان کە چیآن بەسەردێ ؟ و سەرئەنجامي ئەو مانگرتنە درێژ خایەنە چی دەبێت ؟ دەوریەکی تر لە پەژارە و خەم، ترس و وەحشەت و دڵنیگەرانی بۆ هەموو کەس و کاری زندانیەکان دەستی پێ کرد. دایە بەهیە ئارام و ئوقرەی لێ بذابوو بە تایبەت کاتێک خەبەریان هێنا وەزعي زندانییەکان زۆر خراپە و چەند کەسێکیان بردۆتە نەخۆشخانە و گیانیان لە خەتردایە. جەماعەتێکی یەکجار زۆر لە بنەماڵە و کەس‌وکار و دوست و ئاشنای زندانییەکان لە بەر دەرکی زیندانی سنە کۆبوونەوە و خوازیاری چاوپێکەوتني زندانیەکان بوون. تاکوو بێانبینن و دڵنیا بن وەزعیان چوونە؟ دایکم کە ئوقرەی لێ بذابوو لە لایەک بۆ جگەر گۆشەکەي شین و گریانی ئەکرد و نەیدەزانی لە چ حاڵێک دایە، لە لایەکی ترەوە هەوڵی دەدا کاک فوئاد ببینێ ئەفسەر نگهبانی زیندان دەیکوت ناکرێ ئەوانە کاری بێ قانونیان کردوە و ئیجازە و حەقی مولاقاتیان نییە. دایە بەهیە وەک شێر گوراندی بە سەریا و وتی چۆن دەبێ لە کاتی ئاوا دا، کە نازانم کورەکەم حاڵی چۆنە، نەهێڵن دایک منداڵی خۆی ببینێ و هەر بە دەم هاوار و گریانەوە ئەو دوو شیعرەی خۆێندەوە:

هەر کەس زاڵم بێت ئەوە کاریەتی	دایک بۆ ذۆڵەی چي قەراریەتی
قرچەی دەرونم بەگاتە فەلەک	شێوەن بخاتە دایەرەی مەلەک

ئەو هەڵویستەي دایە بەهیە وا تەئسیری دانا کە هەر ئەو کاتە وتیان دووانتان بذون و یارمەتی فوئاد بدەن تاکۆ بێت و ببینن. (کاک فوئاد چۆنکوو ماویەکی زۆر بوو مانی لە خواردن گرتبوو، هێزی نەمابوو و نەیدەتوانی، لە ناو زیندانەکەوە تا بەر دەرگاي زیندان بە تەنیآ بە ذێگادا بێت) هەموو ژیاني دایە بەهیە پڕ بوو لە نیگەرانی دڵ بە دوایی و چاوەذوانی و خەم و پەژارە سەبارت بە منداڵەکانی. کاتێک چکۆلە بوون دووری و غەریبی، پەذەوازە بوونی منداڵ لەم شار و ئەو شار بە شوین خۆێندندا، کاتێک گەورە بوون ترس و لەرزی ساواک و ساواماي ئێسلامي ساتێک ئارامی بەو دایکە نەدا.

ئازاد بوني كاك فوئاد لە زيندان

ئازاد بوونی کاک فوئاد لە زیندان هاو کات بوو لە گەڵ دەسپێکردنی شۆرشی ئێران دژی رژیمی پاشایەتی. شۆذش بوو بە هۆی ئەوە کە دایکم بە راستی تاسەی لە كاك فوئاد نەشکا و مەجالی ئەوەی پەیدا نەکرد ماویەک لە گەڵی بێ و خەمی دووری ئەو چەند ساڵەي زیندان لە دڵ دەرکات. کاک فوئاد لە زیندان ئازاد بوو و گەذایەوە بۆ ئاڵمانە، هەوەڵین شەوەکەي دایە بەهیە لە بەین کاک فوئاد و کاک حەسین دا لە سەر بانێک کە کاک فوئاد خەۆتني ئەو سەر بانەي پێ خۆش بوو ذاکشا و سەری هەر دووکێانی نا بان باڵي و ئەو شیعرەی دووپات ئەکردەوە.

مەردە بووم ج نۆ، زیندە بێمەوە	وەک حەزرەت یەعقوب، یوسف دێمەوە

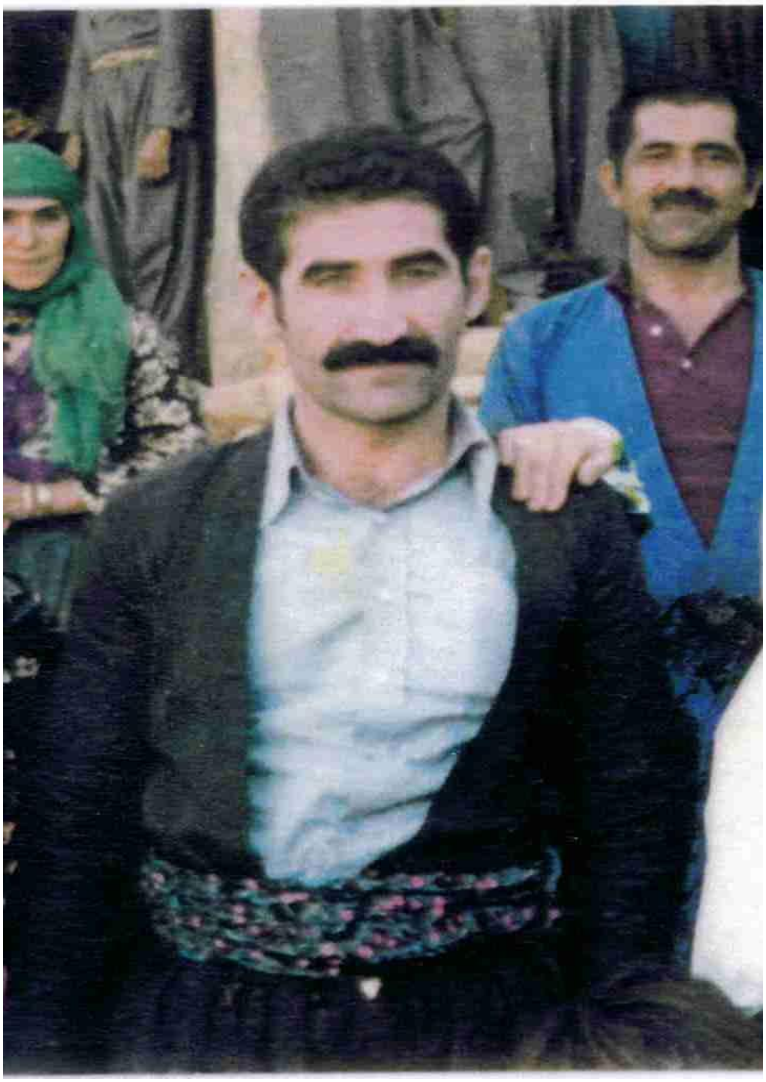

کاک فوئاد پاییزی 1357ئازادی لە زیندان و پێشوازی لە مێوانەکان

بەڵام ذەوتی ذوداوەکان بە ذادیەک زوو دەچووە پێشەوە کە کاک فوئاد تەنیا یەک تا دوو حەفتە لە ماڵێدا بوو و خێرا دەستی بە کار و فەعالێتی سیاسی کرد. دایک تاسەی نەشکا لە ذوڵە و هەر چاوەذوان بوو کە رۆژێک کور بگەڕێتەوە. قەت ئەو مەجالە پێدا نەبوو و دایە بەهیە دوای ئەم سەفەر و ئەو کۆبوونەوە کاک فوئادی دەدیت. سەر باری ئەوە زۆر مەترسی بوو کە نکا ساواک وکۆنەپرستانی دەور و بەر نەخشە و پیلانێکی بۆ دارێژن، زۆر جار نیگەرانیی خۆی لەوە دەردەبذی.
بە درێژایی ماوەی کۆچی ئیعترازیی خەڵکی مەریوان، دایکم لە ئوردوگای "کاني میران" دانیشت، کە ئێواران کاک فوئاد دەهاتەوە ئوردوگا و بیبینێ.

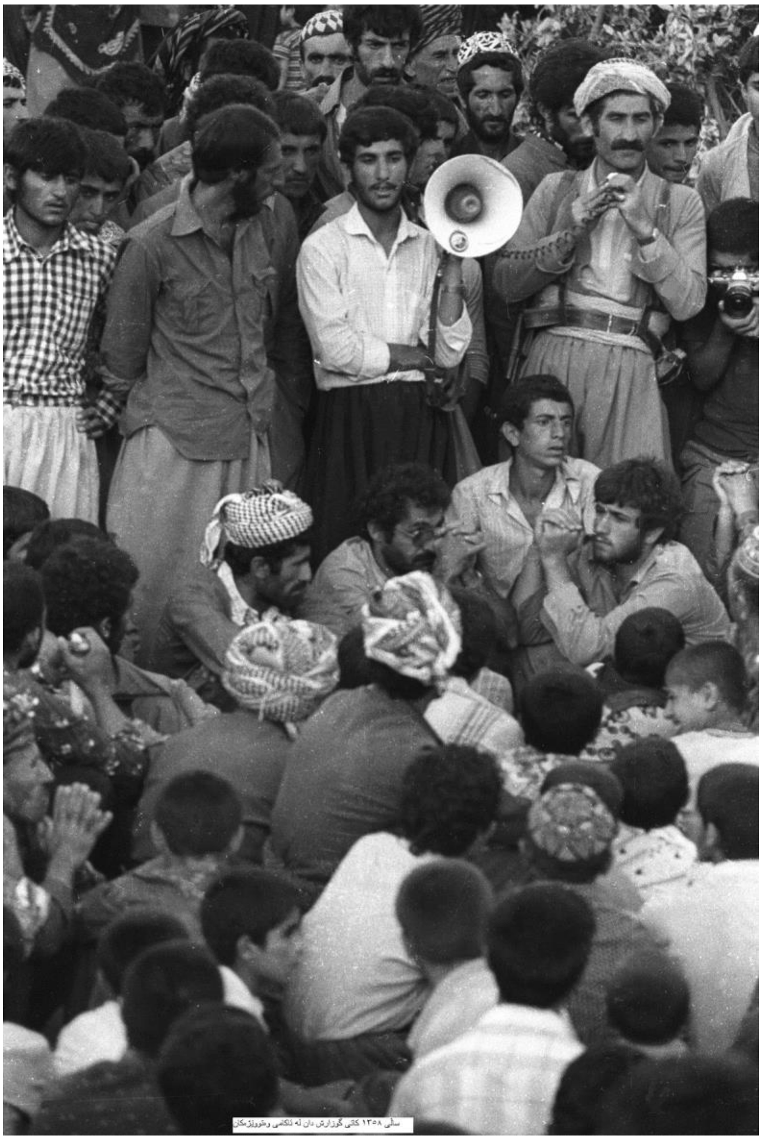

کاک فوئاد لە ئوردوگای "کانی میران". راگەیاندني ئاکامي وتو وێژەکان بۆ کۆچ کردووەکاني شاري مەریوان

دوای گەرانەوەی خەڵك بۆ ناو شار دایکم دانیشت و لە گەڵ کاک فوئاد قسەی کرد و نیگەرانی و پەژارەی خۆی لەوە دەربڕی کە ئەم وەزعیەتە زۆر خراپە و مەعلووم نیە چۆن دەبێ پێی وت: تۆ لە دەورانی شادا زیندان، شکنجە و زەحمەتی زۆرت کێشا، موبارەزەت کرد ، دەترسێم وەک جوانە مرگ ئیسماعیل شەریفزادە عەکس و پوستری تۆ بۆ من بمێنێ. کاک فوئادیش بە پێکەنینەوە وەتی:

دایە تۆمنت بۆ ، پەروردە کرد   بۆ خوشی خۆت بوو، یا نەتەوەی کورد

بەحسی زووری لە گەڵ کرد و وتی منیش تۆم زۆر خۆش ئەوێت و رێز و حورمەتم بۆ هەستی دایکیت هەیە. بەڵام شۆرشی ئێمە بە ئاکام نەگەیشتوە و ئیستا ئەوەڵی کاری ئێمەیە، تۆ سەعی کە فیکرت بەم شتانەوە مەشغوڵ نەبێ، ئەوە منداڵەکانی تریش هەن، نیگەران مەبە.

لەو ماوەیەدا ترس و وەحشتی دایکم لە ذادە بەدەر بوو. دەتکوت پێیان وتوە چي پێش دێت و چ تذاژد بیەك چاوەذوانی دەکات. رۆژی 23ی تیر کاتێک کاک رەئووف کونە پوشی ئاموزایی دایکم و دوو شۆذشگیری تر بە ناوەکانی کاک حەمەی دەرسی وکاک مەحمود بالکی بە دەس

چەكدارەكانی مەكتەبی قورئان شەهید بوون لە ذادە بەدەر نارەحەت بوو. رۆییشتم قسەم لە گەڵ كرد. ویستم دڵخۆشی بدمەوە. لێم پرسی بۆ وا دەكەیت بۆ وا نیگەران و نارەحەتی وڵامي داوە رئووف ئاموزامە، رەفیقی منداڵەكانمە، زەحمەتی زۆری كێشا. بە داخەوە نەتیجە یەكی نەدیت. مەرگی ئاوا ناوادە زۆر سەختە، سەرەذای ئەوە لەو رۆژە دەترسێم كە منیش وەك دایكی رئووف بە مسیبەتی وا گرفتار بم، بۆخۆم نارەحەتم دەزانم چ رۆژێكی سەخت و دژوار لە بەرمە. هەروایش بوو خۆێن مژانی جمهوری ئیسلامی بەرهەمی ژیانیان بەتاڵان برد و چنارە سەر بەرزەكانیان داراندەوە.

تراژدي یەكان و جەنایەتە بێ سنوورەكاني جمهوري ئێسلامي

دەبێ بوترێ ئەو زوڵم وزۆرە وەحشیانە و بێ عەداڵەتییە، كە دوو رژیمی پاشایەتی و ئیسلامی سەبارت بە منداڵەكانی دایكم كردوویانە لە جیهاندا كەم وینەیە. مەگەر لە روومان و ئەفسانەدا شتی وا ببیسریت ئەوی رژیمی خوێن مژی ئیسلامی بەسەر دایە بەهیەی هێنا وەك ئەوەیە كە لە ئەفسانەدا دەگێرنەوە. زۆحاك بە سەر كاوەی ئاسنگەری هێێناوە. دایكم دەریایەك لە خەم و پەژارەی بەكۆڵ كێشا. لەو بوارەدا خاوەنی ورەی لە ذادەبەدەر بەرز و ئیمانی پۆلاین بوو. بە راستی قەڵایەك لە ورە و مەقاومەت بوو. سەر جەم پێنج كوری لاو و گەنجی لە لایەن رژیمی خوێن مژی جمهوری ئیسلامییەوە بە ناوەكانی كاك فوئاد، كاك حەسین، كاك ئەمین ، كاك ماجید، كاك ئەمجەد جن جن و شەهید كراون و ئەوان بوون بە پێنج شەهیدی گەورەی شۆڕشی ئێران وكوردستان. بوون بە پێنج ئەستێرەێ پرشنگداری ئاسمانی كوردەواری.
رۆژي 28 ي مورداديِ ساڵی 58 كاك حەسین و كاك ئەمین بە دەس جەنایەتكارەكانی ئیسلامی و جاشە خۆ فروشەكان گیران و لە پادەگانی مەریوان زیندانی كران 6 رۆژ لە زینداندا بوون. لە ماوەی ئەو 6 رۆژە دا ئەو دایكە بێچارەپەمان هەوڵ و تەقالای زۆری دا، چوو بۆ لای "خەڵخاڵی" خۆێن مژو قەساب و تەنانەت چووە ماڵە جاشەكان و تكا و تەمەنای زۆری لە یەكێك لە جاشە خۆفروشەكان بە ناوی "شیخ عبدولي كۆنە پۆشی حەسەن ئاوڵە" كرد و زۆری لە بەر پاذایەوە بەڵام هیچ یەك لەوانە فایدەی نەبوو.
لەو ماوەیەدا كە لە زیندان بوون یەك جار مولاقات و دیداریانی كرد و رۆژی 3 شەهریوەر دیسان چوو بۆ پادگان كە بەڵكوو بیانبینێ بەڵام نەیتوانی چونكە پادەگان یەكجار ئاڵۆز و وەزعێكی نائاسای بوو. پڕ ببوو لە جاش و پاسدار و خاڵخاڵی هاتبوو. هەمو دیانزانی هاتنی ئەو جەلادە یانی قەتڵ و خۆێن ذشتن چونكوو تازە لە پاوە گەڕابۆوە و لەوێ ئیعدامی كردبوو. دوای ئەوەی دایكم لە پادەگان گەڕایەوە، نیو سەعاتی نەبرد، خەبەریان هێنا كە 9 كەسیان لە پادگان ئیعدام كردوە كاك حسین و كاك ئەمین، كاك حسین و كاك ئەحمەد پیرخێرانی، كاك جەلال نەسیمی، دووكتور بەهمەن، كاك فایەق عەزیزی، كاك عەلی داستانی، كاك عەلی عێراقی بوون.
لە بەر نەخۆشخانە خەڵكێكی یەكجار زۆر راەستابوون. تەواوی شاری مەریوان ذژابووە ئەوێ. هەموو تاسابوون 9 جەنازە لە سەر یەك دانرابون. گۆمی خۆێن دروس ببوو. هەموو دەگریان، هاواریان دەكرد، جنیویان بە جمهوری ئیسلامی و جاشەكان دەدا. قیژە و هاواري شاریك لە گەڵ تەقە و تیر ئەندازی پاسداران تێكەڵ ببوو. هەموو وا پەشۆكابوون كەس نەیدەزانی چي بەچی یە. لەو كاتەدا دایكم دەگاتە بەر نەخۆشخانە. خەڵكەكە لێ دەهاڵێن و ئەیهێننە ناو ماشینێك و جەنازەي جن جن كراوی كاك حسین ئەنێنە باوشی و لە گەڵ چەند جەنازەي تر دەیبەنە مزگەوتی حاجی نەجیم. خەم و پەژارەی حسیني كەم نەبوو پەسا پەسا ئەحواڵی ئەمین دەپرسێ. جوابی دەدەنەوە ئەمین یان بذدوە بۆ ئاڵمانە. ئەویش پێ وائەبێ ئەمین ئیعدام نەكراوە هەڵوەدای ئەوەیەتی هەر چي زووتر ئەمین ببینێ تاكوو سەری ئەمین بنێ بە سینگەوە و سەری ئەو بكا بە مەڵهەمی زامەكەی حسین و ئەو باسی ئیعدام كردنی كاك حسین‌ی بۆ بكات. دایكم دەیگوت لە نێوان رێگای مەریوان تا ئاڵمانە مەچەكی دەستی حسین‌م گرتبوو لە بەر ئەوەی جیا نەبێتەوە (جن جن و لەت و كوت بوونی تەرمەكان لە ذادە بەدەر بوو) بۆ دیتني كاك ئەمین زۆر بە پەلە و بێ ئۆقرە بوو. بە هەر حاڵ تا گەییشتە ناو مزگەوتی ئاڵمانە، دیتی جەنازەی كاك ئەمین یش لەوێ دانراوە. نەیزانیبوو كاك ئەمین ئیعدام كراوە. هیچ قەڵەم و هیج زمانێك ناتوانێ ئەو هەستە خەمبارە بنووسێ و بگێڕێتەوە كە ئەو وەختە دایە بەهیە چ حاڵێكی بوو و چي بەسەر

هات. به ذاستی فیلم و رۆمان وا نین. (ئەڵبەت کەس و کاریش لە ئاڵمانە وایان دەزانی تەنیا کاک ئەمین ئیعدام کراوە و کاک حسین زیندوە و دوایی دێتەوە بۆ ئاڵمانە)
ئەمجارە دایکی جەرگ سوتاو، دەستی بە شیوەن و زاری و لاواندنەوە و گێرانەوەی بەسەرهاتی چەندین ساڵەی خۆی کرد. دووری لە منداڵەکانی، تاسە لێ نەشکان و تیر نەبوون لە دیداري یەکتري، ساڵیانێك رەنج و مەینەت کێشان بە هیوای ئەوەی رۆژێك لە سێبەر و پەنایاندا بحەسێتەوە و ئەزیەت و ئازارەکانی رژیمی پاشایەتی و ئیسلامی و زوور شتی تر...
دایکم سەری هەر دوو کوری شەهید و جن جن کراوی نا باوشی و مەلای ئاوایی بە رەسم و یاسای مەزهەبی زۆر ئیسراری کرد کە ئاوا نابێ ئەوە خەلافی دین و شەرعە و تۆ دەبێ لێرە نەبی. زۆر حەدیس و مەسایلی دینی هێناوە بەڵام دایە بەهیە وتی من تا ئیستا تاسەم لەم منداڵانەم نەشکاوە و بەتایبەت ئەم دوو ذۆڵە شیرینمە هەر ئەمشەو مێوانن دونیایش خراپ بێ جێیان نایەلم. دەبێ سەریان لە باوشی دایکیان دا بێ ئیمشەو میوانی خۆشەویستی و میهر و مەحەبەتی دایکیان بن. دەبی لە نزیکەوە گویان لە قولپەی خەم و پەژارەی دلم بێ . دەبێ لە نزیکەوە گویان لە کزە کز و قرچە قرچي جەرگم بێ . تا بەیانی سەری هەر دووکێان لە باوشیٚا بوو بە سوزی دڵی دایکێکی جەرگ سوتاوەوە ئەوانی ئەلاواندوەو زوو زوویش ئەیوت:

من دڵم نایەت ، تێر بکەم شینتان
خاڵخالي هاتوە، بە وڵاتدا
هەي داد هەي بێدا ، نەو جوانم رۆ
دایک ئیعدامییەکان، چي یە حاڵیان
دایك ئێعدامییەکان، بێن بۆ دووکانم

فوئاد گیان خۆش بێ، لە جێ نشینتان
رۆڵە جوانەکانمي، برد لە زەکاتدا
یەخسیر کێشەکان، پادەگانم رۆ
ئاگر ئەبارێت، لە دەور ماڵیان
هەواڵ ئەو کۆستە، من باش ئەزانم

تەرمی کاک حسین و کاک ئەمین لە باوشی دایکم دا 1358/6/3

تەرمی کاک حسین لە باوشی دایکم دا 1358/6/3

تەرمی کاک ئەمین لە باوشی دایکم دا 1358/6/3

بۆ بەیانی تا ناو قەبرەکە هەر دوو ذۆڵە جوان و شیرینەکەی ذەوانە کرد و ئەوسا گەڕاوە ماڵەوە. لە ماوەی سەرەخۆشی کورەکانیدا تیرتیر ئەگریا و بە شیعری خۆش ئەیانی لاواندەوە. لە هەمان کاتدا هۆشی بە هەموو میوان و کەسێکەوە بوو کە بە وەخت نەهار و شامیان خۆاردبێ. کە لەوەختی خەودا مێوانێک، کەسێک کەم و کەسری نەبێ، لە وەختی نان خۆاردن دا داوای لە هەمووان ئەکرد کە نەگرین با ئەو خەڵکە بە بتوانن خۆاردن بخۆن. نە خۆی دەگریا و نە دەیهێشت کەس بگری. هاوسەرەکەی کاک حسین، شوکریە، 5 مانگ بوو بە "فرمێسک" حامله بوو.هۆشی بەویشەوە بوو و زوو زووئەیوت:

"ئامان حسین گیان، دەردم نەدوێنی لانکەی بێ باوک، بە من نە جوێنی
یاخوا لەیلەکەت، نەجیب زادەبێ روینەکەی لەیلت، وەخت و وادە بێ
ماڵ باوکی لێلت، هۆنەکەنەوە نەک بە ناوادە، لێلت بەنەوە"

کاتێک لە بێ ئارامي و پەژارەدا، دەستی بە شیعر وتن دەکرد خۆیان و ژیانی ذابردوو، و ئامانج و ئارەزوکانیان، رەفیقەکانیان و بە هەموو شتێکیاندا هەڵدەکوت.

بۆ کەلاس ئەرون، با بە تەما بم
بۆ قەساب خانەی پادەگان ئەرون، با دڵنێا بم
جامانەی سەرت، ئەمین ذۆڵە گیان ذیشە مرواری
تۆ خۆت دابەکوشت ذۆڵەی ئازیزم بۆ کوردەواری

چەند رۆژێک لە شەهید بوونی کاک حسین و کاک ئەمین تێپەر ببوو، کاک فوئاد، کاک ماجیدی ناردبوو بۆ لای دایکی بە نامەیەکەوە. نامەکە لە لایەن شەهید "جەماڵە ذەش" ئەندامی کومەڵەی رەنجدەراني عێراق بوو، لە کاتێکدا حوکمی ئیعدامی درابوو بۆ دایکی نووسیبوو. هاتنەوەی کاک ماجید و سفارشی کاک فوئاد، دایکی داخداری تەسکین دا. بەڵام رۆژی 9 ي شەهریور بوو ئەو رۆژە 8_ 9 دانە هێلی کۆپتر دایم دەهاتن و دەچوون، هاتن و چوونی ئەو هێلی کۆپترانە ئوقرە و ئارامشی لە دایە بەهیە هەڵگرتبوو. لە ذادە بەدر نارەحەت بوو، زۆر پەریشآن حاڵ ونیگەران بوو. دەتکوت هەستی بەوە کردبوو و ئیحساسی ئەکرد کە هاتو چوونی ئەو هێلیکۆپترانە دیسان وەیشوومە و نەهامەتێکی تری هاپێوە کە دامەنگیری دەبێت زوو زوو ئەیوت:

تەیارەی چەمران شانەو شان ئەکات داوای جوانەکان مەریوان ئەکات
ئاخ من نەمردام ، عەزرەت وە نۆە ساتێک سەرمە نا، فوئاد ذۆڵە گیان وە باڵای تۆە
ئاگرێک بەر بووە لە سەر و ماڵم
مەلان سەڵ ئەکەن ذۆڵە ماندوو دەرنەچوەکەم لە کۆی زووخاڵم

هەر ئەو رۆژە یەکێک لە خوشکە کانی دایکم چوو بۆ "پیرخێران" بۆ سەرەخۆشی لە ماڵ "سەید رەشی پیر خێرانی" کە ئەوانیش دوو کوذیان "کاک ئەحمە" و "کاک حسین" یان ئیعدام کرابوو کاتێک هاتەوە گریان و شیوني دەکرد وتمان چییە؟ بۆ وا نارەحەتی؟ وەتی نەخۆشم. ئەو شەوە تا بەیانی ئێمە لە گەڵي خەریک بووین ئارام و ئوقرەی نەبوو. دوایی زانیمان کە خۆشکي دایکم لە "پیر خێران" گەذاوەتەوە جاشێکی مەریوانی بە ناو حەسەن بەگي نەچێ سەر ئەباتە ناو ماشینەکە و ئەڵی "فوئاد"مان کوشتووە.
رۆژی دوای مێوانێکی یەکجار زۆرمان بۆ هات لە نێو مێوانەکان دا ژنێکی مەریوانی لە بانەوە هاتبووە دایە بەهیە هەر ئەو ژنەی سوئال پێچ ئەکرد و ئەیپرسی وتپانە فوئاد لە بانەیە .تۆ ئەوت دیوە یا نا و حاڵی چوون بوو؟ ژنەکە دەیزانی کاک فوئاد شەهید بووە بەڵام نەیدەویست ئەو بیڵێ. جوابی دەداوە ئەرێ دیومە و حاڵی باش بوو، بەوە رازی نەبوو منی بانگ کرد و وتی زۆر دەترسێم ئەو هەموو خەڵکە بەو بەیانییە زووە بۆ هاتوون ؟ منیش نەمدەزانی چی بووە، وتم ئیمرۆ رۆژی

حەفتەی براکانمە بۆ ئەوە هاتون. وتی خۆ ماڵ "نەسیمی" یش حەفتەی "جەلالە". وتم حەتمەن پێان خۆش بووە لای ئێمە کە دوانمان شەهید بووە ببن. مەسەلەکە ئاوا بوو هەموو زانیبوویان کاک فوئاد شەهید بووە. خەڵک پێش جەنازەکەی بۆ ئەڵمانە هاتبوون. کاتێک زانیان ئێمە هیشتا نەمان زانیوە هیچ کەس دڵی نەدەهات بڵێ شتێکی وا بووە.
ئەوندەی پێ نەچوو ماشینێکی یەکجار زۆر بەرەو ناو دێ هات. یەکێک لە خزمەکانی خۆمان وتی ئەو هەموو ماشینە جەنازەی پێە. هەموو دەیان پرسی کێە شەهید بووە؟ یەک دەیکوت ئەمجەد یەک دیکوت ناسر ئەوان هەر دووکیان پێشمەرگە بوون. بە زمانی کەسدا نەهات باسی کاک فوئاد بکات. کاتێک شوک و وەحشەت هەموانی داگرتببوو، بەرەو پیری ماشێنەکان هەڵدەهاتن کەسێک لە ناو ماشینیکەوە بانگی کرد دایە بەهیە جەنازەی کاک فوئادت بوو هاتوەتەوە!
زۆر بە توندی باڵمی کوشی و وتی: "مەگەر دوای ئەمین و حسین من کوذی ترم دەکوژرێ؟" کە زانی راستە دەستی دادە فائیزەی گرت و وتی دەبێ " هەڵپەذی ئەوە زەماوەندی فوئادە!". ژێر کراسەکەي کاک فوئادی نابووە باخەڵ و پوتینێکی نابووە کۆشی تا جەنازە کە شۆردرا هەر ماچی کرد و ماچی کرد و وتی:

من فوئادم بوو،شێری روی جیهان ئەحیا کەرەوەي، بنەچەی کوردان!
تۆ بۆ کوی ئەذوی عەزمی کویداری رەفیقەکانت فوئاد ذۆڵە گیان بە کی ئەسپاری ؟
ئەوەچەند ساڵە هام بە تاسەتۆ بۆم نەنا بە بۆن ئەو هەناسەتۆ
فەرهادە کۆ کەن، نەتەوەی چینی لە سەر شیوو سەقز، بۆ وا خەمگینی !
ئەوانەی لە تەکتا بوون، روویان بێ سیا وا تۆیان جێ هێشت، بە تاق و تەنیا

لە لای کاک ئەمین و کاک حسین منزڵ تازەکەی کاک فوئاد کراوە. کاتێک قەبرەکە حازر بوو ئەوەڵ جار دایکم خۆی خستە ناو قەبرەکە و هاواری ئەکرد: "ئەو بەرد و خاکە داتان ناوە بیکەن بەسەر فوئاد دا، لە باتي ئەو بیکەن بە سەر من دا، تۆخۆا من بە جێگەی ئەو لەم قەبرەدا داپۆشن. فوئاد جوانە، ئەوەڵ عەمریە، رەفیقەکانی چاوەذێی ئەون، لە زیندان هاتۆتەوە. ماندووی دەرنەچووە، کاری زۆرە، کێ دڵی تێ ئەو ذۆڵە شیرینەی من بنێتە قەبر؟"
خولاسە بەزۆر دایە بەهیەیان دەرهێنا و بە خەم و پەژارەیەکی یەک جار زۆروە مەراسمی ناشتنی کاک فوئاد تەواو بوو.
دایکم بەو هەمووە نارەحەتییەوە، ورەی بەرنەدا وهەروا موحکەم و قایم ذاوستا و جامانەکەی کاک فوئادی وەک رەمزی پێشمەرگایەتی بە دار قەزوانێک کە لە سەر قەبرەکەی کاک فوئادایە هەڵاوسی. هەر ئەو رۆژە کە دیتی من زۆر بێ ئوقرە و نارەحەتم و خەریکە حاڵم خراپ ئەبێت بەو حاڵەی خۆیەوە هات سەرمی بە سینەوە نا و مني لە باوش گرت و دڵخۆشی دامەوە و وتی: "تۆ هاو بیر و بذوا بوویت لە گەڵیان زۆر زەحمەتت کێشاوە بۆ ئەو ئامانج و ئەهدافە کە ئەوان بوویانە. تۆ بێدلی ذۆڵە بە ئاوات نەگەیشتوەکانمت نەکردوە نابێ وا بکەیت."

دڵي دایکم دەریا بوو

کاتێک گەیشتینە ماڵەوە، نەهار حازر کرابوو و سفرە راخرا و نەهاریان هێنا هیچ کەس رووی لە سفرە و نان نەکرد. بەڕاستی کەس توانای ئەوەی نەبوو دوای سەر قەبران و شاهید بوونی ئەو حاڵە کە پێش هات، روو لە نان و سفرە کات. بەڵام دایە بەهیە لە حاڵێک دا ژێر کراسەکەی کاک فوئادي لە باخەڵێ و یەکێك لە پۆتینەکانی لە داوین کراسەکەیدا نابوو، هەستا خۆی فێنک کردەوە و ئەوەڵین کەس چووە سەر سفرەکە و وتی دەبێ هەر هەمووتان لە گەڵ من نان بخۆن. چۆن دەبێ ئێوە نان نەخۆن؟ هەموو ماندوە و هیلاکن. لە بەر ئەوەی تواناتان بێ و یارمەتی هەڵگرتنی ئەو خەمە قورسانم بدەن، وا من دەستم پێکرد دەی ئێوەش فەرموون. هەموو سەریان لەو کارەی سووذ مابوو، ئەو کردەوەیەی دایکم تەسکینی پێدان، خوشحاڵی کردن، هەموو کەس واق مابوو لە توانا و دڵ گەورەیي ئەو دایکە، قوەت قەلبی، بە هەموو کەس دا.

هەر ئەو کات کە سەرە خۆشی سێ کوری دایە بەهیە بوو منداڵاکانیتر نەیاندەتوانی لە ماڵێ و لای دایکم بن. دوو سێیهەکێیان پێشمەرگە بوون ئەوانی تریش لە بەر حەملەی جاش و پاسدار رۆژانە لە ماڵ ئەبوون و شەوانە دەبوا لە شوێنێك خۆیان بشارنەوە. لەو ماوە کورتەدا، جاش و پاسدار چەند جار هێرشیان هێنا بۆ ئاڵمانە تا دەستگیریان کەن.

هەواڵي مەرگي كاك فوئاد بە ئەمجەد، لە لایەن دایکمەوە

ئەمجەد پێشمەرگە بوو. ماویەک لە ناوچەی مەریوان و دوایی لە بانە، پێ خۆش ئەبێ بێتەوە سەر لە دایکم بدات لەو ماوەیەدا دەیزانی کاک حسین و کاک ئەمین ئیعدام کراون بەڵام بۆ شەهید بوونی کاک فوئاد ئاگادار نەبوو و هیچکام لە هاورێکانی پێی ناڵێن کە شتی وا رووي داوە. حەفتە و 10 رۆژیک لە شەهید بوونی کاک فوئاد گوزرابوو مێوانێکی زۆر لە ماڵماندا بوو وتیان وا ئەمجەد هاتەوە و نەیزانیوە کە کاک فوئاد شەهید بووە، کاتێک ئەمجەد ئەرواتە سەر قەبران زۆر دەپرسی ئەی ئەو قەبرەیتر کێیە؟ پێی ئەڵێن ئەوە کەسێکە خەڵکی ئاڵمانەیە و مردووە و خۆی پێیخۆش بووە لە پەنای کاک ئەمین و كاك حسین دا بێت. یەکێک لە دوستەکانمان بە ذاکردن و هەولیکی زۆرەوە هاتە ماڵەوە و وتی ئەمجەد نەیزانیووە چی بەکەین؟ دایە بەهیە بە خێرای خۆی عەکسەکانی کاک فوئادی کۆ کردەوە، تا بەر دەرگا بە پیرایي ئەمجەدوە چوو لە باوشی گرت و پێکەوە بۆ شەهید بوونی کاک ئەمین و کاک حسین تێر گریان. و دوای دایکم ئەحواڵی کاک فوئادی لە ئەمجەد پرسی، ئەمجەد وتی من نەمدیووە لە مەریوان وەتوویانە لە بانەیە و لە بانە وەتوویانە چووە بۆ سەر دەشت. هەر ئەو کاتە دایە بەهیە یەکێک لە عەکسەکانی کاک فوئادی دەر هێنا و وتی:

تۆ مەگرە لە دڵ ، گەردی جوانی بۆ کەس نەهاتوە ، ئاو لە زیندەگانی
موبارکی بێ ، بەرگی سپی نۆ دەورانی دونیا بەم پاسە مەبۆ
بەقوربانت بم ، ئەڵماسی ناو خاک موبارکت بێ ، مەنزڵی تەنیا و تاک
ئەی خۆا بیهێنی، دەورانێ لە نۆ من شاد ببمەوە ، بە رەفیقانی تۆ

خولاسە بە شیعر بە شێوەی خۆی ئەمجەدی حاڵي کرد کە کاک فوئادیش شەهید بووە. ئەڵبەتە ئەمجەد تاسابوو و بە چەند کەس ذاگیر نەدەکرا زۆر زۆر حاڵی خراپ بوو.
هەر لەو کاتەدا کە پێشمەرگەکانی کومەڵە لە دەور و بەر دەبوون خۆی هەموو پێدااویستییەکانی ئەوانی ئامادە دەکرد و بووی ئەناردن. لە هیچ یارمەتی وکومەکێک سەبارەت بەوان دریغی نەبوو.

مەسئولییەت و ئەرکەکانی دایکم قورستر بوونەوە

پاش هاوینی 58 دەورێکیتر لە مەینەت و گیروگرفت بۆ دایە بەهیە دەستی پێکرد. لە لایەک سێ کوری سێ بەرزە چناری دارابوەوە، لەو لایتر منداڵەكاني تری بە دوای کار و باری سیاسی و پێشمەرگایەتی رویشتبوون، باوکم نەیتوانی لە ماڵەوە بمێنی لەم لا و لەولا بە نهێنی دەژیا. هاوسەرەکەی کاک حسین دووگیان بوو و دوای چەند مانگ کچەکەی، "فرمیسک" لە دایك بوو. خۆشکە گەورەکەم واتە دادە "فائیزە" تەنیا رۆڵەی دایکم بوو کە ئاگاهانە و بە پێی پریار و هەڵویستی میژوویي، ژیاني خێزاني وخوسوسي خۆي تێکدا و مێردەکەی بە جێهێشت و لای دایکم مایەوە. دادە فائزە منداڵێکی سێ ساڵەی بوو و هەروەها دوو گیانیش بوو. هەموو ئەوانە ئەرک و مەسئولییەتی یەکجار زۆری بۆ دایکم خولقاند. سەر باری ئەو وەزعە گەمارۆی ئابووری کوردستان کرابوو و شت دەس نەدەکەوت و باری ئابوری و ماڵیش زۆر خراپ بوو.

پاسداران و پشکنینی خێرا خێراي ماڵي دایکم

لەوە بە دوا جاش و پاسدار رۆژ نا رۆژیک بە بەهانەی پاکسازی دەذژانە ناو دێ و گەمارۆی ماڵەکەیان دەدا، ئەوەڵ جار کە ئەذونە ناو دێ هەموو خەڵکەکە لە مزگەوت کۆ ئەکەنەوە و زۆریان بۆدینن کە دژي کومەڵە شیعآر بدەن. کەس جوابیان نادادەوە، بە دایە بەهیە ئەڵێن دەبێ یەک دمانچە و ئەونده فیشک و فەڵان وفیسارتەحویل بدێتەوە. دایکم ئەڵێت: "من ئەوانەم نیە تا تەحویلی ئێوەی بدەمەوە." پاسدار و جاشەکان دەس ئەکەن بە هەذەشە و گورەشە و وا ئەکەین وا بچێ... دایە بەهیە ئەڵێت: "ئەوی لە دەس ئێوە هات کردووتانە. منەتتان نەبێ هەرچی لە دەستان دێت کۆتايي مەکەن." بە دوای ئەوەدا هەموو خۆێن مژەکانی ئیسلامی دەذژێنە ناو ماڵەکە و مەسئولی ئەو واحیدە بە گوچانێك کە بە دەستێیەوە بووە، قاپي عەکسی هەموو شەهیدەکان دەشکێنی و عەکسەکان دەددێنێ. بۆ ئەزیەت کردن، بە دایکم ئەڵێت: "تۆ دایکی فوئادی؟" ئەویش ئەڵێت: "ئەری فوئاد لە باوشی مندا گەورە بووە و شیری مەمکي منی خۆاردوە."

هەر رۆژە بە بەهانەیەک ئەڕژێنە ناو ماڵ و ئەزیەتی ئەکەن. رۆژێک بە دوای من و چەند دانە لە کچەکانی کومەڵەدا ئەگەرێن، رۆژی دوايي بە شوین ئەسڵەحە و موهیماتی پێشمەرگەکاندا ناو ماڵەکە دەگەڕێن و تەنانەت ئاوردانەکەی حەمامەکە بە پێمەذە و پاچ تێک و پێک دەدەن. رۆژێکی تر ناو چەمەدان و لیباس بە شوین یەکێک لە کوذەکان دا ئەگەرین. ئەو کارەیان ئەوندە مەسخەرە بووە کە پاسدارێک بانگ دەکا مەگەر بە دوای هێڵکە دا ئەگەذێن کوا ئینسانێک لە چەمەدان دا جێگای ئەبێتەوە؟!

دایکم باسی ئەکرد کاتێک نامەی ئێمەی پێ ئەگەیشت دوای ئەوە ئەیان خۆیندەوە دەبوا لە جێگایەکی قایم بمانشاردایەتەوە. بۆ ماویەکی یەکجار زۆر تەنانەت ناتوانێ ئالبۆمی عەکس لە ماڵێ دانێ و هەموی لە لای دۆست و ئاشنا دادەنێ. رۆژێک حیشمەت، برای چکۆلەم، لە گەڵ دوو رەفیقی بۆ سەر دان ئەذواتەوە بۆ ئاڵمانە ئەو شەوە لەوی ئەبێت. بەیانی سەعات 8_9 چەند کەس لە خزمەکان بۆ چاو پێکەوتنی حیشمەت دێن دروس لە نزیک ماڵەکە و لە فاسڵەی زۆر نزیکەوە چاویان بەجەماعەتێک چەکدار ئەکەوێت و ئەوەڵ جار پێیان وائەبێ کە ئەوانە پێشمەرگەن. تەنانەت ئەیانەوێ لەگەڵیان شۆخی بکەن. کە ئەبینن نە ئەوانە جاش و پاسدارن، یەکێک لە خزمان پرسیار لەجاشەکان دەکات و بەو شێوەیە سەر گەرمیان ئەکات.

ئەوی تر ئەذواتە ماڵەوە ئەڵێ: بە دایکم کوا حیشمەت؟

دایە بەهیە ئەڵێ: لە گەڵ رەفیقەکانی لە ماڵا دانیشتوون.

ئەویش ئەڵێت ئەی خاکم بە سەر ماڵەکە موحاسرە کراوە جا چی کردەن ؟

دایکم خێرا ئەذوات تەواو نامە و نووسراوەکانیان لە باخەڵەکاني خۆي قایم دەکات و ئەڵێت بە کەسێکی تر تۆیش دمانچەکانیان هەڵگرە. ئەو کەسە ناوێری خێرا دایە بەهیە دمانچەی هەر سێ کەسەکەیان دەنێتە ناو کەواکەی بەری و دەیشارێتەوە، کورەکان دەیانەوەی هەڵ بێن دایکم ئەڵێت نابێت کاری وا بکەن دوێنی و پێری لە دێی "چۆذ ئەحمەدیآن"، " ئەحە رەشیآن" لە حاڵی هەڵاتندا کوشت. هەر سێ کێان ئەباتە ئەنبار و لە نێو کەندوی گەنمدا ئەیان شارێتەوە. یەکێک لە جاشەکان کە خەڵکی مەنتەقە بووە، بە مەسەلەکە ئەزانی و زۆر یارمەتی دایکم ئەدا. لە ذێوە لە بەر دەرکی ئەو ئەنبارەدا رادەوەستێ وبە جاش و پاسدارەکان ئەڵێت من ئێرە گەذاوم ئێوە بذون شووێنی تر بگەذێن. دایکم ئەیوت: "بە یەک عالم نامە و نووسراوە و بە سێ دمانچەوە لە خەمی ئەو سێ کورە دا کە داخۆ چیان بە سەر دێ، نەجاتێان ئەبێ یا پەیدایان ئەکەن، ئارام و ئوقرەم لێ بذابوو." دەیگێراوە، لەو کاتەدا کە جاش و پاسدار تەفتیشی ماڵەکە ئەکەن ئەویش کارێك بۆ خۆی پەیدا ئەکات و لە ناو ئنبارەکە دا خۆی بەو کارەوە خەریك دەکات. دوای ئەوە کە ماڵ پشکنین تەواو ئەبێت جاش و پاسدارەکان لە شوێنێك کۆدەبنەوە کە لە دێ بذون، دایکم ئەذوات بە شووێنیاندا لێان دەپرسی بۆچي هاتن و بۆ چي تەفتیش ماڵتان کرد و چیتان ئەوی ؟ مەسئولی واحیدەکە ئەڵێت هاتوین بۆ دەستگیر کردنی حیشمەت.

ئەو وەزعە بەو شێوەیە درێژەی بوو. دژوارترین رۆژکانی ژیانیآن لە گەڵ دادە فائیزە لە ئاڵمانە بوو و هاوکات تەنیا و بێ کەسیش بوون.

ئەو لیکدانەوانە کە هەڵە بوون

دەبێ بکوتری کەسانێك بوون کە نەیاندەتوانی لێک دانەوەیەکی دروستیان سەبارت بە ئەو وەزعە ببێ کە ئەوە جمهوری ئیسلامییە ئەو فەزای ترس و وەحشت، کوشت و بڕ و دیکتاتورییەي، پێکهێناوە و منداڵ و کەس وکاریان ئاوارە و بێکار دەکری لە سەرکار دەریان دەکەن و هەر دەنگێکی ئازادیخوازی بە گوللە و تیرباران جواب دەداتەوە. زیندان، ئەشکنجە و تەبعید زمانی وتووێژی خۆێن دێژانی ئیسلامییە لە گەڵ خەڵک. ئەو کەسانە، بە وەیکە منداڵەکانی دایکم هەموو شۆڕشگێڕن و لە شۆڕشدا بەشداریی چالاکانەیان کردوە، وەک ئەوەی کە گۆیا منداڵەکانی دایکم بۆ ئەوان گیر و گرفت و موشکلەیان خولقاندبێ، بە تانە و تەوس ئەزێتیان ئەکرد.

جمهوري ئیسلامی و تەشکیلاتي کۆمەڵە لە تەورێز

دوای ماوەیەک سێ کوري دایە بەهیە کاک ماجید، ئەمجەد و رەزا بۆ تەشکیلاتی نهێنی شارەکان ئەنیرن. ماجید بۆ تەورێز ،ئەمجەد بۆ ورمێ و رەزا بۆ ئەهواز لەمانگی رێبەندانی ساڵی 59 کاک ماجید لە لایەن بەکرێگیراوانی ئیسلامیەوە لە تەورێز دەستگیر ئەکرێت لە ماوەی چەندین مانگ دا لە ژێر سەختترین ئازار و ئەشکنجەدا ئەبێت بۆ ئەوەی بزانن کێیە. بەڵام قەت نەیانتوانی بزانن کێیە. تەنانەت نەیانزانی کوردە. یان ناوی چییە؟ تا کاتێک لە ئاخرەکانی بەهاری ساڵی 60 تەشکیلاتی کومەڵە لە تەورێز زەربەی قورسی خۆارد و ماڵێکی نهینی کومەڵە لە لایەن جمهوری ئیسلامیەوە بە یارمەتی خەیانتکارەکانی حیزبی تودە و فیدایانی ئەکسەرییەت شناسایي کرابوو و دەستی بە سەرا گیرا. لەوێ سجیلە ئەسڵیەکەي "ماجید"یان دیتبۆوە و بەوەدا زانیان ئەو کێیە. لەو زەربە گەورەیەدا ئەمجەد، کاک هوشنگ توحیدی، کاک ئیسماعیل یەگانە دوست، فائیزە و کچي مامم کە بۆ مەعالەجە بۆ تەورێز رویشتبوون دەستگیر کران.

لە دوای ماوەیەکی کورت و بە دوای تەقینەوەی دەفتەری سەرۆك وەزیری لە تاران لە مانگی پوشپەری 1360 کە مەشهورە دیسان خوێن رێژەکانی ئیسلامی دەستیان بە قتڵ وعام لە تەواوی زیندانەکاندا کرد. لەرۆژی 8 تیر لە تەورێز 11 کەسیان ئیعدام کرد چواریان کومەڵە بوون کە بریتی بوون لە: کاک ماجید، ئەمجەد، کاک هوشنگ و کاک ئیسماعیل.

دایکم نەیدەزانی کە ماجید دەستگیر کراوە چونکە ماجید بە ناوی "سادق خدادوست" و تورک و خەڵکی "بناو" خۆی بە جەنایەتکارانی ئیسلامی ناساندبوو. ئەمجەدیش دوای ماویەکی زۆر بێ خەبەری، چەند جەفتە پێش ئەوەی بیگرن بە تەلەفون لە گەڵ سنە قسە ئەکات و ئەو خەبرە بە دایکم ئەگات. بەڵام ماوەیەک تێپەڕ ئەبێت و لە هیچکامیان خەبەری نابێت. دادە فائیزە و کچە ئامۆزاکەم بۆ کوردستان ناگەرێنەوە. دایە بەهیە لە نارەحەتی و خەم و پەژارە و وەسوەسەی ئەوە نەکا گرفتێ بۆ یەکێان پێش هاتبێ، زۆر نیگەران دەبێ.

هەواڵي دڵتەزێن بە دایکم درا

دایکم ئەڕوات بۆ مەریوان بە شوێن حاڵ و هەواڵدا و خەبەر بزانی. هەر ئەو رۆژە رۆژنامەی سەرانسەری ئێران خەبەری ئیعدامەکانی تەورێزی بە خەتی گەورە چاپ کردبوو. ناوی کاک ماجید و ئەمجەدیشی تیا ئەبێت. خزم و کەس لە مەریوان ئەوە ئەزانن. هێچکەس هەواڵەکە بە دایکم ناڵێ. بە هەزار ئەم بەر ئەو بەر بەڕێی ئەکەن بۆ سنە. لە سنە و لە ماڵی یەکێک لە براکانما هەموو کۆ بوونەتەوە. کاتێک دایکم ئەگاتە ناو ماڵەکە ئەڕوانێت هەموو گریاون و چاویان سوور بۆتەوە. ئەڵێت بۆ گرێاون؟ پێی ئەڵێن، فائزە و کچە ئامۆزاکەم دەستگیر کراون و زیندانین. دایە بەهیە ئەڵێت زیندان هیچ نیە، زیندان گریانی ناوێت، کەسێک پێی ئەڵێت، ئاخر کێ ئەتوانێت بە تۆ بەڵێ ماجید و ئەمجەد تیرباران کراون و رۆژنامەکە ئەدات بە دەستییەوە.

هیچ کەس ناتوانێ وەسفی ئەو دایکە جگەر سووتاوە بکات کە چ حاڵێکی بووە، کۆست لە دوای کۆست بۆ سێهەمین جار ئاوا دوو رۆڵەیتری بە جاری تیرباران بکرێت، تەنیا بە دەم ئاسانە بەوتری کە لە ماوەیەکی کورتدا ، پێنج شێر پێنج دۆڵەی قارەمان بە دەس جەنایتکارانی ئیسلامی بکوژرێن.

ئەو دایکە چي بە سەر دێت؟ بەرهەمی ژیانی، ڕەنجی چەندین ساڵەی، هیوا و ئومێدی بە دەس وەحشیەکانی جەهل و کۆنەپەرستی بە تاڵان بذوات، ئەڵبەتە ئەوان تەنیا کوذی دایکیان نەبوون بەڵکوو سەرمایەی وەڵاتەکیان بوون، دڵسوز و خەم خۆری فەقیران و هەژارانی وەڵاتەکەیان بوون هەر بۆیە گیانیان لە پێناو قازانج و بەرژوندی ئەواندا، بەخت کرد. بەڵام سەری تەسلیمیان بۆ دوژمنان دانەنواند.

سەفەر بۆ تەورێز و هێنانەوەي تەرمي جوانەمەرگەکان

دایکم خێرا لە گەڵ دوو سێ کەس دوست و ئاشنا بەرەو تەورێز ذێ ئەکەوێت. لە ذێوە ئەذواتە دادگای ئینقلاب لەوی ڕەئیسی زیندان تا دایە بەهیە ئە بینێت ئەڵێت: "دایکی ماجید و ئەمجەدی؟ ئێوە زۆر شێوەی یەک دەدەن، دایە دڵم بۆت ئەسووتێ." دایکم ئەڵێت: "ذاس ناکەێت ئەگەر دڵت بۆم ئەسووتێ چۆن حوکمی تیربارانی دوو شێرە کوذی منت دا؟ خۆ تۆ دەتزانی "خەڵخاڵی" دووکوذیترمی ئیعدام کرد و "چەمران" چ ستون و تۆپ و تەیارەیەکی خستە ذێ بۆ کوشتنی فوئادم." لە دادگای ئینقلاب وسایلی ڕۆڵە تیرباران کراوەکانی وەرئەگرێتەوە.
ئەمجار ویذای ئەو هەموو خەم و پەژارە ومەینەتە ئەکەوێتە هەوڵی ئەوەی بتوانی ذوڵە جوانەکانی لە قەبر دەربێنێ و بیانباتەوە بۆ لای برا شەهید کراوەکانیان، بیان باتەوە بۆ ئاڵمانە و مەنزڵی یەکجاری. ئەوانیش لای کاک فوئاد ، کاک حسین، کاک ئەمین بن. ئیدارەکانی دەوڵەتی زۆر موخالفەتی ئەکەن و ئەڵێن ئەوان تازە لە قەبردان، لە باری مەزهەبییەوە بەهانەي بۆ دێننەوە ئەوە کە شتی وا ناکرێت، هەر وەها ئەڵێن ئیدارەی بێهداشت ئیجازە نادات. لە تەورێز چەند کەس لە رەفیقەکانی کاک ماجید و ئەمجەد زۆر یارمەتی دایکم بۆ جێ بە جێ کردنی کارە ئیدارییەکان دەدەن. یەکێک لەوانە بە ناوی نهێنی ئەمین، "کاک سەعید رەحمانپور" بوو کە زۆر زۆر بە داخەوە دوای ماوەیەکي تر ئەویش ئیعدام کرا.
بە هەر حاڵ دوای زەحمەتێکی یەکجار زۆر و بە یارمەتی ئەو کوذانە دەتوانێ ئیجازەی گواستنەوەي تەرمەکانیان لە تەورێز بۆ ئاڵمانە وەرگرێت. دوای 8 رۆژ هەر دووکیان لە قەبر دەردێنێ (ئەوانەی لە گەڵ دایە بەهیە بوون باس دەکەن تا کرێکارەکان قەبری یەکێک لە کوذەکان دەداتەوە بۆ ئەوەی دەربیێنێ دایکم بە چنگ ئەویتریان دەردێنێ) و بەرەو کوردستان وەذێ ئەکەون، ئەڵبەت لە نامەکەدا مەسیری رویشتنەوەی زەنجان _ سنەیان بۆ دیاری ئەکەن و ئەڵێن حەقی نیە لە بوکان و سەقزەوە بذواتەوە. لە تەورێز پێش ئەوی ذێکەون خەبر ئەدنەوە کە لە ئاڵمانە قەبر حازر کەن. کەس‌وکاری ئەوێ هەموو شتێک حازر ئەکەن.
کاتێک دێن تەرمەکان لە بان باربەنی ماشینەکە، دابەستن دایکم بۆخۆی یارمەتی بەرز کردنەوەی تەرمەکان ئەدات و سەر ئەداتە ژێریان خۆین بە سەر و چاویدا دێتە خۆارێ. هەموو ئەوانەی کە لەوێ بوون زۆر نارەحەت ئەبن. دایە بەهیە خۆی دڵخوشی کوذەکان دەداتەوە پێیان ئەڵێت: "ئێوە کوذی منن، لە گەڵ کوذەکانی خۆمدا هیچ فەرقتان نیە.
کە لە تەورێز وەذێ ئەکەون تا زەنجان یەکسەر باران دەبارێت شوفیری ماشینەکە کە تورک بووە و لە دێتنی ئەو وەزعە زۆر نارەحەت دەبێت بەتایبەت کاتێک ئەزانێت، دایکێکي کورد ئەوە پێنج کوذی لە دەس داوە زوو زوو ئەڵێت: "دایە ئەو ئاسمانە بۆ تۆ و بۆ ئەو زوڵمە لە تۆ کراوە شین دەکات. ئەگینا نەبینراوە و زۆر کەم لە هاویندا ئاوا باران بباری!" لە بەین سنە _ مەریوان، ستوونێکی ئەرتەشی بەر بە ذوێشتنی تەرمەکان ئەگرێت ئەیانەوێت ئەزێتیان کەن و موزاحمی چوونەوەیان بۆ ئاڵمانە بن. دایە بەهیە خۆی لە گەڵ فەرماندەی ستوونەکە قسە ئەکات و ئەڵێت من ئیجازەم گرتوە کە ئەو کوذانمە بذونەوە ئەو جێگایەی لە دایک بوون. لە مەریوان دیسان شتی وا پێش دێت، هەر دایکم خۆی جێ بە جێی ئەکات.
لە "تاڵەسوار" و دوای مەراسمی ناشتنی ئەو دوو میوانەی کاک فوئاد کە لە تەورێزەوە هاتبوونەوە، خزم و کەس دادەنیشن و ئەگرین دایکم پێیان ئەڵێت: "هەستن بە جێی ئەوە بگرین، میواندارییی لەو دۆستانە و ئەو دڵسوزانە کەن کە ئەو ماوهیە لە گەڵ من بوون، زەحمەتێان کێشاوە و زۆر ماندوو بوون."
دوای ئەو جەنایەتە تازەیە کە خۆێن رێژەکانی جمهوری ئیسلامی دەرحەق بە دایە بەهیە کردیان، دایکم بە بێ تەنیا منداڵێک وبە بێ هاوسەرەکەي یاني باوکم گەذایەوەماڵەوە. ئەگەر ساڵی 58

به دزیش بوایه منداڵەکان سەردانیان ئەکرد. ئەمجارە ئەوەش نەما و دوو رۆڵەی ترى تیرباران کرا و باقیەکەیان پێشمەرگەن. تەنیا فائیزە بوو کە شانی دابووە ژێر قورسایی خەمەکان و یارمەتیدەر و خەمخۆر و دڵسوزی بوو. ئێستا فائیزەش لە زیندانە و نە تەنی لە ماڵ نیە تاکوو یارمەتیدەر بێت، بەڵکوو خەمي ئەوە کە فایزە وکچە ئاموزاکەم چییان بە سەر دێت، بوو بە سەر بارى خەمانیتر. هەروەها ساڵی 58 خەڵك هەموو بەشداری خەم و پەژارەی ئێمەیان ئەکرد و ئەو بەشداری و بەخەمەوە بوونە تەسکیندەر بوو. ئەو دەمە هێشتا دەسەڵاتی رەشی ئیسلامی تەواو دانەمەرزابوو، ئەهاتن رۆژ نە رۆژێک هێرشیان بۆ گرتن و بردني شۆرشگێران ئەهێنا. بەڵام نەیانئەوێرا زور بەمێنەوە. ئەم جارە نەک دێن و هەڕەشە و گورەشە ئەکەن، بەڵکوو دروس لە پشت ماڵەکەی دایە بەهیە پایەگایەکیان دانا و زۆر بە ئاشکرا بەرگریان لە خەڵک دەکرد کە بۆ هاودەردي بۆ لاي دایکم دەهاتن. رۆژانە چەندین ماشین خەڵک کە لە مەریوان و دەور و بەروە دەهات ئەیان گەذاندنەوە.
شایانی باسە ئەو هەمووە زەخت و زۆرەی رژیم نەیتوانی بەر بە هاتنی خەڵک بگرێ، دایکم باسی ئەکرد پرێ کەس دوای خەۆ هێواش لە دەرکەیان دەدا، ئەهاتن دادەنیشتن تا پێش ئەوی رۆژ بێتەوە ئەوسا ئەرویشتن، بەشێك کەس و کارى نزیک لە بەر خۆش خزمەتی و ترس لەوە نەکا خۆێن دێژانی جمهورى ئیسلامی شتێکیان پێ بلێ، ساڵە وەختی لە ئیعدامی ماجید و ئەمجەد گوزرا و نەیان ویرا دەرکە لە دایکم بەکەنەوە، کاتێکیش کە کەسێکیان هاتبوون دایە بەهیە پێی وتبوو: "مەگری لازم ناکا خۆت نارەحەت کەیت!"

خەمي دادە فائیزە لە زینداندا

خەمی زامەکانی ماجید و ئەمجەد پەترۆی نەبەستبوو دایە بەهیە ئەکەوێتە هەڵوەدای ئەوە کە بذوات بە دوای دادە فائێزەدا، پاشان سێ جار هاتوچۆی تەورێزي کرد تا توانی یەک جار چاوی پێ بکەویت و تەقالا کردن لەم ئیدارە و لەو ئیدارە و هەر وەها گەواهی دوکتور و تەهیەی مەدارک بۆ ئەوەی کە فائیزە بۆ دیداري دوکتور بەرەو تەورێز هاتوە.
هاوکات لە گەڵ ئەوانەدا زۆر تامەزرۆی دیداری ذۆڵەکانیتری بوو. دەبێ بێان بینێ دەردە دڵێان بۆ بکات، بۆیان باس کات چۆن رۆیشت بۆ تەورێز لە وێ چ زەحمەت و مەرارەتێکی کێشا، چەندە هەڵسوکەوت بوو بە توشیەوە. بە دڵی بذیندارەوە بەر ئەم ئیدارە و ئەو ئیدارەی کرد تا بتوانی ذۆڵە جوانەکانی بێنیتەوە:
من چووم بۆ تەورێز، خاکیم وە پا کرد بالآی جوان ئەمجەد و ماجیدم، تیایا پەیدا کرد

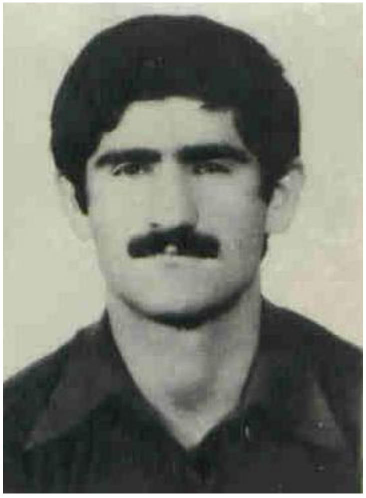

شەهید ماجد

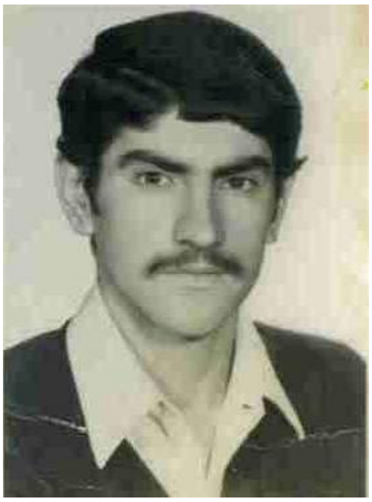

شەهید ئەمجەد

چۆن هاتەوە، بەسەر هاتی خۆی بگیرێنتەوە بوویان، خولاسە هەزار فیکر و خەیاڵ، هەزار ذاز و نێاز... هەر ئەو هاوینە دوای مولاقاتێکی دادە فایزە خێرا هات بۆ دەور و بەري بوکان بۆ دیداری منداڵەکانی‌تری. ئەو هاتنەی زۆر تەسکین دەر و فەرح بەخش بوو. هەم بۆ خۆی و هەم بۆ ئێمەش ئەیوت:.

هاتوم سەر ذۆڵە جوانەکانم بنم بە سینمەوە بیکەم بە مەڵهەم، پێنج بذینمەوە

لەوە بە دوا فشار و زەخت و زۆری ئیسلامییەکان بە سەر دایە بەهیەوە زیاتر و زیاتر بوو. بە بوونی پایگاە لە پشت ماڵەکەیەوە رازی نەبوون، شەوانە دەچوون لە هەیوانەکە دا دەستیان بە قەدم لێ دان ئەکرد. دایکم ئەیوت کاتێک ئەم پرسی ئەوە کێە؟ جوابیان ئەداوە بێ دەنگ نەبی بە گوللە کون کونت ئەکەین و ئەتپاشین. زەخت و زۆری ئەو دەورانە لە ذادە بەدەر و تاقەت پذوکێن بوو. بە تایبەت بوونی ئەو پایگایە دروس لە پشت ماڵەکەوە زەخت و زۆرەکەی یەکجار زیاتر کردبوو. بەڵام هەمو شەوێك چەند کەس لە خەڵکی دێیەکە دەچوون و لایان ئەخەوتن، تەنانەت یەکێك لە دۆستەکانی خۆمان لە دێیەکي ئەولاترەوە، بە پێخوش بوونی خۆی ماوەیەکی یەکجار زۆر هەموو شەوێک ئەهات ولایان ئەمایەوە. خولاسە بە هەموو جورێک ئەزێتیان ئەکرد و موزاحمەتێان بۆ دایە بەهیە پێک ئەهێنا. هەموو رۆژێک دایکم ئەرۆیشت بۆ "تاڵەسوار" بۆ سەر قەبر شەهیدەکان بە تایبەت ئەگەرمیوان یا کارێکی نەبوایە زۆر ئەمایەوە و تا درەنگان لە وێ ئەبوو. باسی ئەکرد هەر کات ئەرویشتم جەماعەتی چەکداري رژیم لە سەر قەبران بوون و دەسیان ئەکرد بە پرسیار و سین سوال و جیم جواب ، تۆ کێی؟ بۆ هاتووی بۆ ئێرە؟ کارت چیە؟

فرمێسك کچی کاک حەسینی لە باوش دایە لە نیوان قەبری کاک فوئاد و کاک حەسین دا پاییزی 1359

جمهوري ئێسلامي و دارودەستەکەي کێلەکانیان شکاند

یەکێک لە رۆژەکان کاتێک دایە بەهیە ئەذواتە سەر قەبران ئەبینێ هەموو کێلي سەر قەبري کوذەکانیان شکاندوە. جەنایەتکارانی ئیسلامی یەک ستون بۆ شکاندنی کێلي قەبري شەهیدکان لە تاڵەسوار بەذێ دەکەن. ئەو کردەوە وەحشیانە و نامرۆڤانەیە بوو بە هۆی ئەوە کە ذق و تورەیی خەڵك بەرانبەر بە جمهوری ئیسلامی سەد چەندان بێت، هەموو لەو کردوە نائینسانیە توذە و بێزار بوون.

کێله شکاوەکان

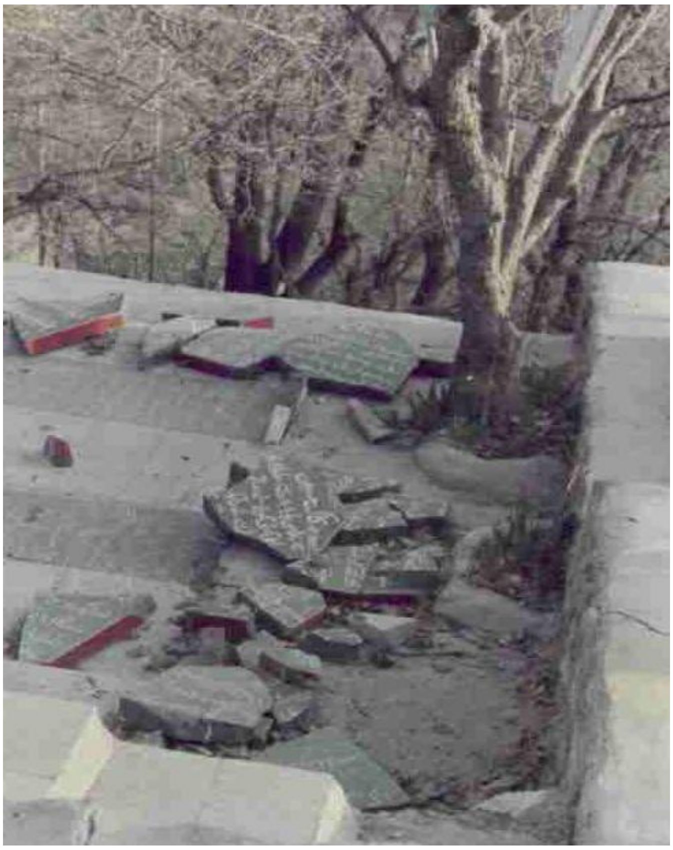

کێله شکاوەکان

دایکم سەرەذای باری قورسی لە دەس دانی پێنج ذۆڵەی لاو و گەنج بە دەس جنایەتکاراني رژیم وموشکڵە و گیروگرفتەکانی ژیان، بە هەموو لەحازێکەوە، دڵەلەرزی و نەسرەوتن و بێ ئوقرەيي بۆ منداڵەکانیتری ببوو بە سەر باری قورسایی خەمەکانی. تەواوی ئەو ماوەیە نیگەران و دڵ لە دوابوو کە نەکا جارێکیتر ئەو مسیبەتەي لێ دووپات بێتەوە. هەمووکاتێك هەڵوەدای خەبەر و باس و وەزعی کومەڵە بوو، هەزار خاس و خراپ بوایەت، دەبووا خەبەر هەموو، رادیوکانی گوێ لێ

بوايەت. باسی ئەکرد لە بەر ئەوەی زوو بتوانم هەموو خەبەرەکانم گوێ لێ بێ و هیچیان لە دەس نەدەم بۆ هەر کامێکیان رادیویەکم دانابوو. داییم هەواڵي دەپرسي، کی ئەذوات بۆ ناو پێشمەرگە؟ کی دێ تا نامە بچکۆلە پێچراوەکە لە ناو دەروازەي ماڵەکە بە جێ بێڵي و بانگ کا، دایە بەهیە من تۆم نەدیوە و خواحافیز. ئەو دەنگە و ئەو بانگە چەندە تەسکین دەر و فەرح بەخش بوو بۆ دایکێکی پێنج ذۆڵە کوژراو و چاوەذێی خەبەری ذۆڵەکانیتری. تەنیا ئەو دایکانە هەستی ئەکەن کە ذۆڵە کوژراون و چاوەذێی خەبەری خۆشی کچ و کورە پێشمەرگەکانیانن. دەورانێک کە شەڕی ئێران و عێراق کەوتە کوردستانەوە نیگەرانییەکانی دایە بەهیە زیاتر بوو. لە لایەک ژیانی پێشمەرگایەتی پڕە لە خەتەر، لە لایەکی ترەوە تۆپ باران و مووشک بارانی ئەو شەڕە ئەوندەیتر ترس و خۆفی بۆ پێکهێنابوو.

ئازیەتبار بۆ شەهیدانیتر کە هاوڕێ و ناسراوي منداڵەکاني بوون

شایانی باسە هەر لەو ساڵانە دا دایکم جگە لەشەهید بوونی پێنج کوذی خۆی, شەهید بوون و لە دەس چوونی کەسانێکی زۆر خۆشەویست و ئازیزی بیني، کە دەرد و خەمی ئەوانیش کەمتر لە منداڵەکانی خۆی نەبوون. ئەوکەسانە هاوڕێ، هاوسەنگەر، هاوخەبات و رەفیقی چەندین ساڵەی منداڵەکانی بوون کە لە گەڵ ذۆڵەی خۆیدا جیاوازي وفەرقیان نەبوو. ئەو کەسانە یەکجار زۆرن ذەنگە لەم نوسراوەدا نەگونجێ کە ناوی هەموویان بێنم، بەڵام یادی ئازیز و خۆشەویستیان هەتا هەتایە بەرز و بەرێزە و لێرەدا تەنیا وەک نموونە ناوی چەند کەس لەوانە دەبەم. دوکتور جەعفەر، کاک سدیق کەمانگەر، پیرخزرییەکان، ناسر و ئەحمەد ئاموزام، کاک ئەیوب نەبەوی، زکرياییەکان، شەهلا کولاقوچی، کاک عبداڵلە نودینیان، کاک عەتا رۆستەمی، کاک موسا شیخ الاسلامی، کاک لەتیف نیکپەی و... ئەوانە کەسانێکن کە لە مێژە دایکم دەیناسین وەک کوذ و کچی ماڵ بوون. کەسانێکن لە مردن باکێان نەبوو لە مەرگ نەترسان و تا ئاخرین هەناسە لە سەر ذێبازی شۆذش بۆ ذزگاری یەک جاری ئینسان هەوڵیان دا و گیانی پیرۆزی خۆیان پێشکەش بەو رێبازە کرد.
کاتێک دوکتور جەعفەر رەفیقی دێرینەی منداڵەکان، هاوسەری خۆم، باوکی "بەیان" لە ساڵی 1366 شەهید بوو، خیرا دایکم خۆی گەیاندە ئوردووگای کومەڵە بۆ لای ئێمە و دەیکوت: "زامی پەترۆ بەستەم کۆلاوە و مەرگی دوکتور وەک مەرگی یەکێک لە کوذەکانمە. بە لە دەس چوون و نەماني دوکتور جەعفەر منداڵەکانم دڵسوزێکیان لە دەس داوە". لێرەدا خەمی من و خەمی بێ باوکی "بەیان" بە خەمەکانی دایکم ئیزافە و زیاد بوو.

بۆ منداڵەکاني زذدایکم ، دایك بوو باوەژن نەبوو!

پێم خۆشە لێرەدا باس لە تایبەتمەندی ذابتەی دایکم لە گەڵ کاک ذەشآد و کاک عبداڵلە دوو برام کە دایکمان جیاوازە بکەم. کاک فوئاد 6 مانگ لە کاک رەشاد گەورەتر بوو و هەروەها کاک ئەمین6 مانگ لە کاک عەبە. ئەو هاو تەمەنی و هاو بازی بوونە لە دەورانی منداڵییەوە و هەروەها هاوکەلاس بوون لە تەواوی دەورانی خوێندن و ئەم شار و ئەو شار و غەریبی وموهیمتر لەوانە هاو بیر و بذوا بوونمان هاو فیکر و هاو خەبات، هاوڕێ و هاوسەنگەر بوونمان تێکەڵی و ذابتەی تایبەتی پێک هیناوە. ئەو دوو برامە ساڵانێکی زۆر لە رێزی پر لە شانازی پێشمەرگایەتی کۆمەڵەدا بوون و خەباتیان کرد. ئاسەوار و جێ پەنجەی کاک ذەشاد لە ئارشیوی کۆمەڵەدا بە زۆر نوسراوە و وتاری رادیوییەوە دیارە. کاک عەبەیش لە بەشە جوراوجورەکانی تەشکیلاتی ناوچەدا بوو و لە ساڵی 1364 جارێک بە سەختی بریندار بوو. ئەو مەجمووعە شتانە ببوو بە هۆی ئەوە کە نێوانی دایکم لە گەڵ ئەواندا زۆر تایبەتی و جێاواز بوو. واي لێهاتبوو زۆر کەس نەیان دەزاني ئەوان کۆذی دایکم نین. خۆشەویستی و رێز و ئیحترامێکی لە ذادەبەدەریان بەذانەر بە یەکتری بوو. هەمیشە دایکم ئەیوت: "خۆا بمگری ئەگەر فەرق لە بین ذەشاد و منداڵی خۆمدا، دابنێم. یا لەساڵی 1993 کە لە گەڵ دایکم بۆ دیداري کاك عەبە بۆ ئاڵمان رۆیشتین و سەردانی کاک عەبەمان کرد، کاتێك

له ئاڵمان گەذاینەوە کاک عەبە داوای لێبوردني لە دایکم کرد و وتی دایە گیان نەمتوانیوە ئەوی کە شیاوی تۆیە خزمەتی تۆ بکەم، دایکم ئاوا جوابی داوە و وتی: "عەبە گیان بە بوونی تۆ ئەگەر ئیحساس کەم ئەمین نەماوە خەجاڵەت بار بم."

دایکم یار و پشتیوانمان بوو

لە تەواوی ژیانی سیاسی ئێمەدا چ دەورانی شا و کار و هەڵسووڕانی نهێنی و چ سەر و بەندی ئینقلابی ئێران وهەروەها لە دواتردا و بەشداری بێ وچان و هەمە لایەنەی ئێمە لە تەواوی شیوەکانی خەبات و موبارزەدا وەک تەزاهورات، مانگرتن، ذێپێوان و شتی دی و پێشمەرگایەتی قەت قەت دایکم موخالفەتی ئێمەی نەکرد، کە ئەو کارە مەکەن.
دایکم بە تیژی و وریایي خۆی تەشخیسی زۆر شتی دەدا و هەڵوێستی بەرانبەر بە زۆر کار و کردەوی ئێمە و هاورێکانمان و کۆمەڵەیشي بوو. زۆر جاران موخالفەتی توندذەوی ئێمەی دەکرد.
زۆر جاران لە سەر ئەو نەوعە شتانە لە گەڵمان باسی ئەکرد و مەنع ولۆمەی دەکردین و یا مەنع و لۆمە و نەکردنی فەڵان و بەهەمان شتی ئەکردین.
ساڵی 1359 و دوای بزووتنەوەي دووم کە هێزە سیاسییەکان شارەکانیان بەجێهێشت و بەرەو دێهات روێشتین، لەو سەردەمانەدا دەورانێکی سەخت و تاقەت پذوکێن بوو بۆ هەموو ئەو ژن و کچانە کە لە گەڵ هێزە سیاسییهکان لە کوردستان کار و فەعالییەتیان ئەکرد. نە وەک پێشمەرگە ي چەکدار بوون کە لە کار و باری شۆذشدا بەشداریان بێت و نە ئیمکانی کار و هەڵسووڕانی سیاسی _ تەشکیلاتی لە شارەکان هەبوو. بە کورتی بڵێم ئێمە ژنان و کچانی کۆمەڵە موشەخەسەن لە دەوروبەری مەریوان، بە کار و فەعالییەتی سیاسی لە ناو زەحمەتکێشانی دێ بە تایبەت ژنان خەريك بووین. یان کاری تەداروکات و خزمەتگوزاری پێشمەرگەمان دەکرد و یا لەو ماڵانەدا کە دەژیان خەرێکي کاری ناو ماڵ و منداڵ بەخێو کردن لە گەڵ ساحێب ماڵدا بوین.
لە گەڵ یەکێک لە هاورێکانم رۆیشتین بۆ ئەڵمانە بۆ سەر دانی دایکم کە بیستبووی وەزعی ئێمە بەو جورەیە. لە هەر دووکمان زۆر تورە بوو و وتی:
"ئەگەر پێتان خۆشە منداڵ بەخێو کەن بۆ ئیزدواج ناکەن و منداڵی خۆتان بەخێو کەن. کار و فەعالێەتی سیاسي ئێوە زیاتر و زۆرتر لە زۆربەی ئەو کەسانە بووە کە ئیستا پێشمەرگەن. بۆ ئێوە چیتان لە کوری فەلان کەس کەمترە بۆ چەک هەڵ ناگرن و پێشمەرگە بن و وەک ئەوان کار و فەعالێەت بکەن؟"
دایکم ئەو شێوە لە کار و فەعالییەتی سیاسی ئێمەی پێ کەم بوو، پێی وا بوو توانا و زەرفییەتی ئێمە زیاتر لەو کاریە کە ئێمە دەمان کرد.

دایکم و دیداري منداڵەکان لە پانایي کوردستان

دایە بەهیە تەواوی ئەو ساڵانە هەموو شوێنێک کە منداڵەکانی لێ بوو بۆ چاوپێکەتنمان هات. لە سەقز و بوکانە وە بیگرە تا گەورک و ئوردوگاکانی کومەڵە لە عێراق. هەموو ساڵێک، سەرەذای دووری و سەختی و خەتەري ذێگا و بەتایبەت کاتی شەری ئێران و عێراق ئەو هەمووە توپ بارانە، ئەهات بۆ لامان. تەنیا بەوە قایل نەبوو تەنانەت لە بەخێوکردن نەوەکانیدا یارمەتی زۆری داین و ساڵها سەرە ذاێ ئەو هەمووە موشکڵ و گیر و گرفتەی خۆی، "بەیان و شەرارە" (منداڵەکانی من و حشمەت)ی بەخێو کرد. ئەو دەورانە فشاری رژیم بەذادەیەک زۆر بوو کە نەیدەتوانی بە هەمو کەس بڵێت ئەوە منداڵی ئەوانن بەڵکوو ئەیوت منداڵی کەسیترن.

دایەبەهیە لە ئوردوگای مالومە ساڵی 1364

سالی 1364ئوردوگای مالومه لە ذاستەوە مەلەکە.رەزا، دایکم و حیشمەت وبەیان دەستی دایە بەهیەی گرتوە

ژياني پەنابەری و تاوێك لە گەڵ جگەرگۆشەکان

ساڵی 1989 بە هۆی هەلومەرجی تاريخي و سياسييەوە، ژيانی پەنابەری بە سەر زۆر کەسی شورشگير و سیاسیدا سەپا کە بنەماڵەی ئێمەش لەو کەسانە بوون کە هاتنە ئوروپا و وڵاتی سوئێد.
خێرا دايکم بۆ ديتنی ئازيزەکانی بەرەو وڵاتی سوئێد دێکەوت. بە دوای ئەو هەمووە بەسەر هاتە تاڵ و گورچک بذە کە جمهوری ئیسلامی بە سەر ئەو و بنەماڵەکەی هێنابوو، چاوەروانی ئەوە دەکرا کە دایە بەهیە بتوانێ لە لای منداڵەکانیتری وچانێک بگرێ و پشوويەك دەرکات. لە دەسدانی پێنج کوڈی لاو و گەنجی، بە، بوون و ژيان لە گەڵ ئەمانی تر، خەم و پەژارەي سارێژ بکات. پەيدا بوونی ئاوا مەجالێك وەک خەون و خەياڵی پێهاتبوو. بۆ هەر دوو لا، هەم بۆ دايکم هەم بۆ منداڵەکانی هەموو، وايان بير ئەکردەوە، تۆ بڵێی دوای ئەو هەمووە مەينەت و کوێرەوەرييە، بکريت جارێك و کەذەتێکیتر ئەو دايە جەرگ سوتاوە و ئەو خۆشک و برا جەرگ بذاوانە بتوانن يەک بگرنەوە و تەنيا بۆ ماوەيەکی کورتيش بێت سەر بە سەری يەکەوە بنێن و دوو دەردە دڵ بکەن و لەدەرفەتێکي زياتردا لە پای قسە و باس و بيرەوەری يەک تر دانيشن.
ديارە ژيانی پەنابەری بەتايبەت لە سەرەتاوە گيروگرفتی تايبەت بە خۆی هەيە، وەک ئەوە کە ئەو کەسانە دەبێ بەردی بناغەی ژيان لە ئەوەڵەوە دابمەرزێنن ، زمان فێر بوون، پەيداکردنی کار و زۆر شتيتر موشکلەی هەر کەسێکە. هەر وەها هی ئەوانيش بوو. سەرەذای ئەو مەسائيلە بە گشتی، دايە بەهيە لە سوئێديش توشی کومەڵێ موشکڵیتر وەک نەخۆشی و کەسالەتی زۆری باوکم و نەخۆش بوون و فەوتی يەکێک لە نەوەکانی و شتیتر بوو. بەڵام بە هەموو ئەو گيروگرفتانەوە، دايکم هەستی بەوە دەکرد ئيتر خەتەر کەم بووتەوە و ئەتوانێت بێ ترس و لەرزی جاش و پاسدار لای منداڵەکانی بێت و زۆری پێ خۆش بوو. کاتێک لەگەڵی دادەنيشتی پێت وانەبوو ئەوە ئەو کەسەيە کە ئەو هەمووە بەسەر هاتە سەخت و دڵتەزێنەي بۆ پێش هاتوە. زۆر بە روحيە و سەر زيندووتر لە جاران هەڵسوکەوتی دەکرد. بە دێتن و فێر بوونی شتی تازە عەلاقەی نيشان دەدا، بۆ کەلاسی سويدی ئەرويشت و بەذاستی هەوڵی دەدا کە ئەو زمانە فێر بێت .لە چاو هاو تەمەن و هاو کلاسەکانيشی باش بوو، رۆژێک لە کەلاس هاتەوە وتی وەرن و پێکەنن. ئيمذو ماموستاکەمان دەرسی پرسيەوە من باش جوابم داوەتەوە. هاوکەلاسەکانم

وتوويانە خۆش بە حاڵت تۆ هیچ موشکل و گیر و گرفتت نەبووە. بۆیە باش فێر ئەبیت. وەک هەمیشە دەور و بەری وەک پوورەی هەنگ وابوو. دەوري پر لە خەڵک بوو، هاتوچۆی زۆر بوو و لەگەڵ هەموان گەرم و گور بوو.

لە ذاستەوە شەرارە و فرمێسک کە دانیشتوون کاک عەبە، دایە بەهیە و بەیان ساڵی 1993 لە ئەڵمان

ساڵی 1992 لە وەڵاتی سوید دایە بەهیە لەحاڵی دەرس خوێندندا.

ذەوتی توندی رووداوەکان ئەو مەجاڵەي بە ئێمە ذەوا نەدی و دوای ماویەکی کورت لێمانی ئەستاندەوە. وەک ئەوە کە لە خەو ذاپەری دروس لە ماوەی 6 مانگدا هەم باوک و هەم دایکمان فەوتی کرد. ئەوان رۆیشتن بەڵام نە تاسەمان لێیان شکا ونە دەردە دڵ و نە قسەکانی ئێمە تەواو بووە.

هیلاك بەڵام قاییم وەك پۆڵا لە نەخۆشخانەي ئۆپسالای سوئێد

دەبێ بەوتری رەگباری گوڵڵەی خۆێن رێژەکانی جمهوری ئیسلامی تەنیا لە سەر جەستەي پێنج کوذەکەی دایکم کاری نەکرد. تەنیا پێنج ئەستێرەی دایە بەهیە و ئاسمانی فەقیر و هەژارانی

وەڵاتەکەمانی نەکوژاندەوە، بەڵکوو لە سەر جەرگی دایکیانیش کاری کرد. بە خەم و پەژارەیەکی زۆرەوە دواي ماوەیەك ئەو دایکە سەربەرزانە ذاوەستاو وپاشان توشی سەرتانی جەرگ بوو.
کاتێک نەخۆش کەوت لە مەریوان بوو. تا زانیمان نەخۆشە داوامان لێ کرد بە پەلە بگەڕێتەوە بۆ سوئێد، هەر وایشی کرد. دوای چەند حەفتەیەک هاتەوە سوئێد، شەو و رۆژی ئەوەڵ دیار نەبوو کە نەخۆشە. وەک هەمیشە و ئاسایي هەڵسوکەوتی لە گەڵ هەمووان دەکرد، بە وردی خەبەر و باسی هەموو کەس و هەموو شتێکی بۆ گێراینەوە.
شەویک ئێشی زۆر بوو بردمان بۆ بیمارستان لە ذێگا وتی چەند قسەم هەیە پێتانی ئەڵێم:
"یەکەم من ئەزانم چیمە نامەوی عەمەڵ کەم ... لە قسەکانیدا بە هیوای باش بوون نەبوو. دووم ئەزانم ئێوە ماندووتان دەرنەچووە ولە ژیان نەحەسانەوە. ئەم کارە زەحمەتی زۆری هەیە، بەڵام کاتێک کە مردم پێمخۆشە تەرمەکەم بنێرنەوە بۆ لای ذۆڵەکانم لە "تاڵەسوار" و لە لای ئەمجەد بمنێژن. سێ هەم چەند شتم داناوە کە لە مردنیشدا لە گەڵم بن ـ کفنەکانی حسین و ئەمین ـ (ئەو شەوە بە هۆی ئەوە کە زۆر خۆێن یان لێ رژا دوو جار کفنیان لێ گورین)، چاو پێچی کاتی تیر بارانی کوذەکانم و هەروەها ژێر کراسییەکەی فوئاد چون هەرچي بۆنم کرد بۆنی فوئادی لێ دێت بیخەنە ناو قەبرەکەم. پێم خۆشە ئەوانە لە مرگیشدا لە گەڵم بن."
لە بیمارستان دوای معایینە و ئازمایش، وتیان سەرتانی هەیە. کاتێک بە خۆیان وت کە نەخۆشینەکەی ئەوەیە وەک هەمیشە لە بەرانبەر ئەویشا موحکەم و قەوی وەک پۆڵا ذاوەستا و زۆر ئاسایي داخوازییەکانی خۆی لە گەڵ دوکتورکەدا باس کرد. ئێمە هەموومان زۆر گریاین و نارەحەتیمان دەربذی بەڵام ئەو زۆر ئاسایي دڵخۆشی هەمووانی ئەداوە. تەقالای یەکجار زۆر بۆ چارەسەر کردنی نەخۆشینەکەی کرا. بەڵام بێ نتیجە بوو و دوای 43 رۆژ، رۆژی 3/ 6 / 1995 لە نەخۆشخانەي شاري "ئۆپسالا" فەوتی کرد و لە سەر پێخۆش بوونی خۆی هەموو داخوازییەکانیمان جێ بەجێ کرد و تەرمەکەی بە رێز و حورمەتێکی زۆرەوە کە شیاوی ئەو دایکە قارمانە بوو، بۆ مەریوان بەذی کراوە و لە گوذستانی "تاڵەسوار"ي ئاڵمانە لای ئەمجەد بە خاک سپێردرا.

قەبرەکەی دایکم لای قەبری ئەمجەد دا

کاتێک لە ژیانی دایە بەهیە بیر دەکەیتەوە هەر هەموو ژیانی لە گەڵ زەخت و زۆر و ناعەداڵەتیەکانی ئەو کومەڵگایە پڕ بووە. پربووە لە فشار و حەق کوژی کە ئەو نەوعە رژیمانە و بە تەئسیر لەوان کومەڵگا بەرانبەر بە ئینسانەکان بە تایبەت ژنان کردویەتی، لە ئەوەڵی جوانیدا، توشی رەو کردن و ئاوارە بوون و لەوێ لەو غریبییە هەزاران گیروگرفتی خانەوادە، بە هۆی ئەوە

منداڵی گەورەی ماڵ بووە، باری قورسی مسئولییەتهکان کەوتوەتە سەر شانی. ژیانی هاوبەش لە رەسم و یاسایەکیتری ژیان دا، کە بۆ ئەو نامۆ و غەریب بووە هاوکات لە گەڵ ئەوە سەر بە هەوێ بوون خۆی دونیایەک موشکڵ و گرفتاری پێکهێناوە. بە هوی نەبوونی ئیمکاناتی ئاسایي دەرس وخوێندن لە وڵاتانی ئێمە دووری لە منداڵ و داییم ترس و لەرز و دڵەڕاوکێ داخۆ حاڵیان چۆن بێ و هەزار فیکر و خەیاڵ، منداڵ گەورە دەبي و بە پێوانەکانی رژیمە زاڵم و خۆێن مژەکانی پاشایەتی و ئیسلامی ئەشکنجە و زیندان و کوشت و بذ، ئەبێت بە ژیان بۆ ئەوان. دیارە باوک و دایکم وەک ئەوان داییم لەو ئەزیەت و ئازارەدا بوون. کە هەتا ئاخري ژیانیان کاتێکیش ئارامیان نەبوو.

بەڵام دەبێ بەوتری دایە بەهیە بەڕاستی نموونەی ڕاوستان و خۆڕاگری بوو. لە هەر کام لە دەورانەکانی ژیانیدا. چ ئەو کات لە کوردستاني (عێراق) مسئولیەتی خۆشکە چکولەکانی خۆی بە ئەستۆ بوو، چ لە کاتی هەوێساری دوو بەرەکە منداڵ، چ لە کاتی ئەم زیندان و ئەو زیندانی رژیمی شا و چ لەکاتی جن جن کردنی ڕۆڵە جوانەکانی بە دەستی رژیمی ئیسلامی قەلایەك لە ورە و ئێماني بوو.

دایە بەهیە دڵێکی یەکجار گەورە و پاکی بوو. قەت قەت قین و تورەی بەرانبەر بە کەس بە دڵ ڕێنەدا. هەستی ئینساندۆستی، لە پلەیەکی یەکجار بەرزدا بوو. دێتەوە بیرم کاتێک ئەیگێڕاوە لە ئیعدام و کوشتنی منداڵەکانیا چەند سەختی کێشاوە و چەندە سەختە ڕۆڵە لە دەس دان، هەر ئەو کاتە ئەیوت خۆایا دوژمنم ئەوەی بەسەر نەیەت کە بەسەر من هات. قەت قەت خراپەی بۆ کەس بە ئاوات نەدەخواست. دایکم ئینسانێکی زۆر عاقڵ، میهرەبان، بە تەحەمول، سەبوور و گەش بین بوو. هیچ موشکڵ و گیر و گرفتێك چۆکی پێ دانەدا. بە پێچەوانەوە، دڵي هەمیشە پڕ لە هیوا و ئومێد بوو. هەرگیز رووخان و نائومێدی بە دڵ ڕێ نەئەدا. تا ئاخرین کاتەکانی ژیانی ڕاوەستا و قورس و قایم بوو.

بەرز و بەرێز بێت یادی دایە بەهیە،
دایە گیان!
هەتا هەتایە یادت لە دڵمانایە

بەهاري 2005

نۆ: وشەیەکي هەورامي و زاراوەي ئەردەڵانییە و بە ماناي تازە هاتووە.